

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ADLI TIP ANABİLİM DALI**

**1 HAZİRAN 2005 TARİHİNDEN SONRA MEVZUATIMIZDA YAPILAN
DÜZENLEMELERİN OLAY YERİ İNCELEME ÇALIŞMALARINA
GETİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLER**

Ü. FATİH KAYGISIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI

Prof. Dr. BEHNAN ALPER

ADANA – 2010

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ADLI TIP ANABİLİM DALI**

**1 HAZİRAN 2005 TARİHİNDEN SONRA MEVZUATIMIZDA YAPILAN
DÜZENLEMELERİN OLAY YERİ İNCELEME ÇALIŞMALARINA
GETİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLER**

Ü. FATİH KAYGISIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI

Prof. Dr. BEHNAN ALPER

Tez No:.....

ADANA – 2010

KABUL VE ONAY

Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Ümit Fatih KAYGISIZ'ın Adli Tıp Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan “*1 Haziran 2005 Tarihinden Sonra Mevzuatımızda Yapılan Düzenlemelerin Olay Yeri İnceleme Çalışmalarına Getirdiği Değişiklikler*” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 05/07/2010

Prof.Dr.Behnan ALPER

Çukurova Üniversitesi

Jüri Başkanı

Prof.Dr.Necmi ÇEKİN

Çukurova Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr.Selim KADIOĞLU

Çukurova Üniversitesi

Yukarıdaki tez, Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Halil KASAP

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sırasında, bilimsel katkıları ile bana yardımcı olan, özellikle tez yazım süresince, çok uzaklarda olmama rağmen, mütevazı kişiliği ve sınırsız hoşgörüsü ile yoğun iş temposu içerisinde bana vakit ayırarak, yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım ve hocam sayın Prof. Dr. Behnan ALPER'e en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince çok değerli bilgilerini bizlere aktaran, bilimsel öğreti ve düşünceleri ile bizleri aydınlatan çok değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Necmi ÇEKİN'e, sayın Prof. Dr. Mete GÜLMEN'e, sayın Doç. Dr. Ahmet HİLAL'e en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim sırasında kendilerinden ders alma zevkini yaşadığım, başta hocam sayın Dr. Selim KADIOĞLU olmak üzere, bizlere emeği geçen çok değerli sayın hocalarıma en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ders alma süreci içerisinde beraber olduğum, kendileriyle aynı ders saatini paylaşmanın, fikir alışverişinin zevk olduğu tüm arkadaşlara teşekkür ederim.

Ayrıca süreç içerisindeki yardımlarından dolayı Sağlık Bilimleri Enstitüsü görevlilerinden sayın Kader ORDU hanıma ve Adli Tıp Anabilim Dalı görevlilerinden sayın Hacer ÖFKELİ hanıma teşekkür ederim.

Tabi ki, her zaman olduğu gibi benden yardım ve desteklerini esirgemeyen, yüksek lisans süreci içerisinde, maalesef zaman zaman ihmal ettiğim çok sevgili eşim Esra'ya, kızım Defne'ye ve oğlum Mustafa Efe'ye en içten teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

Son olarak, bana Adli Tıp alanında yüksek lisans eğitimi alma imkânı sağlayarak, yüksek lisans tezimi, yurt dışı görev atamam nedeniyle yarıda bırakma durumum ortaya çıkmasına rağmen, böyle bir eğitim faaliyetinin içinde olmanın mutluluğu ile şayet eğitimimi tamamlayamayacak olsam bile, kendimi şanslı hissettiren, bana bu şansı veren başta Adli Tıp Anabilim Dalı olmak üzere, Çukurova Üniversitesi'ne tüm samimiyetimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	vii
ABSTRACHT	viii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1.OLAY YERİ İNCELEME, DELİL VE ÖNEMİ	2
2.1.1. Delil	3
2.1.2. Olay Yeri İnceleme	5
2.1.2.1. Olay Yerinin Ve Delillerin Korunması	6
2.1.2.2. Olay Yerinin İncelenmesi	9
a-Olay Yerinin Keşfi	10
b-Fotoğraf Ve Video Kamera Kaydı	10
c-Olay Yeri İnceleme Raporunun Yazılması	11
d-Plan-Kroki	11
e-Delillerin Toplanması	11
2.1.3. İNSAN HAKLARI VE OLAY YERİ İNCELEME	12
2.1.4. ADANA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ OLAY YERİ İNCELEME VE KİMLİK TESPİT ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	14

3. GEREÇ VE YÖNTEM	19
4. BULGULAR	20
4.1. 1 Haziran 2005 Tarihi İtibarıyla Mevzuatımızda Olay	
Yeri İnceleme	20
4.2. Fiziki Kimliğin Tespiti Ve Parmakizi	29
4.3. Beden Muayenesi Ve Vücuttan Örnek Alınması, Genetik İncelemeler	42
4.4. Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası Ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik	44
5.TARTIŞMA	46
6.SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	52
7. KAYNAKLAR	56
8.ÖZGEÇMİŞ	61

ÖZET

1 Haziran 2005 Tarihinden Sonra Mevzuatımızda Yapılan Düzenlemelerin Olay Yeri İnceleme Çalışmalarına Getirdiği Değişiklikler

Adli bilimlere göre mükemmel suç yoktur. Her suç olayının arkasında, soruşturmacıları maddi gerçeğe ulaştırabilecek birtakım izler ve deliller kalabilmektedir. Suç soruşturmalarının vazgeçilmez bir hükmü olan delilden sanığa gidilerek maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olgusunun temelini, adli olayın delillerinin saptanması oluşturmaktadır.

Suç soruşturmaları yapılırken, kolluk kuvvetlerini maddi gerçeğe ulaştırabilecek en önemli materyaller, olay yeri inceleme çalışmaları esnasında elde edilen maddi delillerdir. Suç mahallinde elde edilen delillerin meşruluk kazanabilmesi için hukuka uygun olması ve yürürlükteki mevzuat içerisinde elde edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde, 1 Haziran 2005 tarihine kadar, olay yeri inceleme çalışmaları, bağlantılı olarak biyolojik incelemeler ve fiziki kimliğin tespiti çalışmalarının konumu ile ilgili olarak, kolluğu genel anlamda sınırlayıcı düzenlemeler bulunmamaktaydı. Kolluk kuvvetleri olay yeri inceleme çalışmalarını doğrudan başlatıp yürütebilmekteydiler. Elde edilen biyolojik delillerin incelenmesi hususunda, kendi inisiyatifleri çerçevesinde hareket edebilmekteydiler. Fiziki kimliğin tespiti ile ilgili olarak, şüphelilerin parmak izleri, Polis Vazife Salahiyet Kanunu çerçevesinde, alınabilmekteydi. Mevzuatımızda, Avrupa Birliğine uyum süreci içerisinde, yukarıda bahsedilen konuları da kapsayan kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu ve beraberindeki yönetmelikler ile genel olarak olay yeri inceleme faaliyetleri, hukukumuzda yerini almıştır. Yapılan kanuni düzenlemelerle, kolluğun adli yetkileri devam etmesine rağmen, artık bu yetkilerini kullanabilmesi için adli mercilerden izin alınması gerekmektedir.

Suç soruşturmalarının ilk en önemli evresi olan olay yeri inceleme çalışmalarının, mevzuat içerisinde düzenlenmesi, özellikle kişi hak ve özgürlükleri açısından önemlidir. Fakat yapılan bu düzenlemeler, adalet anlayışı içerisinde, maddi gerçeğe ulaşmak için yapılan adli çalışmaları aksatmamalıdır.

Anahtar kelimeler: olay yeri inceleme, soruşturma, maddi delil, mevzuat

ABSTRACT

The regulations, done in Turkish legislation after 1 June 2005, that brought changes to Crime Scene Applications

According to the forensic sciences there is no perfect crime. There may be trace and evidence left after every crime that takes interrogators to the material fact. Basis of the uncovering the material fact by from evidence to the suspect, which is an essential judgement of crime interrogations, is determining the evidences of the judicial case.

While crime interrogation, the most important materials, that bring the law enforcement to material fact, are the ones acquired during crime scene investigation. In order to be legal, the evidence found in crime scene, should be acquired due to the legislation in force and in accordance with the law. Till 1 June 2005, in our country, there weren't any restrictive regulations concerning crime scene works and related biological and physical identification determination. Law enforcement was able to start and run crime scene investigations. They were able to act within the frame of their own initiative concerning the acquired biological evidence. Regarding determination of the physical identification, finger prints of the suspects were able to be taken according to Police Mission and Authority Law. In our legislation there were some legislative regulations done within the EU harmonization process. Generally crime scene related activities took place in our legislation with the Code of Criminal Law and the related regulations. By these legislative regulations, even though the judicial authority of law enforcement authority keeps up, it has to get the permission from the judicial authority.

The first and the most important level of crime interrogation is the crime scene investigation, regulation of the legislation is very important in the sense of individual rights and freedom. However those regulations should not hinder judicial processes in order to reach the material fact.

Key words: crime scene investigation, interrogation, physical evidence, legislation

1.GİRİŞ

Suç soruşturmaları yürütülürken, insan haklarının temel alındığı hukuk devletlerinin ceza yargılamalarında “delilden sonuca gidilmesi” evrensel bir kural olarak kabul edilmektedir. Demokratik ve sosyal devletlerde, hukuk sistemi çerçevesinde işleyen bir ceza-adalet sisteminin varlığından bahsedebilmemiz için, bireyin devlet karşısında genel anlamda hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması gerekmektedir. Bu olgu, kolluk güçlerinin keyfi uygulamalarının önüne geçmesini sağlayabilecek ve bireyin hukuki anlamda karşı karşıya kalabileceği haksız uygulamalarını engelleyebilecek çağdaş hukuk doktrinlerinin öncül ilkelerindedir. Yasa koyucu, hazırlayıp yürürlüğe koyduğu mevzuatla, bireyin, devlet otoritesi karşısında özgürlüklerini güvence altına almayı hedeflemelidir.

Kolluk kuvvetlerinin öncelikli görevi, suçun meydana gelmemesi için gerekli önleyici tedbirleri alarak, suçun oluşmamasını sağlamaktır. Şayet suç, önleyici tedbirlerle engellenemeyip gerçekleşmişse bu aşamadan sonra kolluğun adli görevi başlar. Kolluk adli görevinin gereği olarak, suç soruşturması neticesinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılarak, şüphelilerin adalete teslim edilmesi için çalışır. Suç soruşturmasının ilk ve en önemli aşaması, olayın hemen sonrasında yapılacak olay yeri inceleme, yani maddi delil toplama çalışmalarıdır. Delilden sonuca gidilebilmek üzere, soruşturma ve kovuşturmanın üzerine bina edileceği bu ilk ve önemli aşamanın, teknik olarak kapsamlı yapılmasının yanı sıra, hukuki olarak da mevzuatlardaki prosedürlere uygun olması kesinlikle zorunluluktur. Hukuka aykırı veya yasak yollarla elde edilen delilin kabul görmemesinin iki amacı bulunmaktadır. Birincisi ve önemlisi kişi haklarını korumak, ikincisi ise, kolluğu suç soruşturmalarını yürütürken belli bir disiplin altına almaktır¹. Ceza soruşturmalarının tek amacı maddi gerçeğin ortaya çıkartılarak, adaletin yerini bulmasını sağlamaktır. Bu aşamanın en önemli noktası da maddi gerçeğin hukuka uygun delillerle ortaya çıkarılmasıdır.

Son 15-20 yıl içerisinde, ülkemizde maddi delil ve olay yeri inceleme kavramlarının gelişmesiyle, hukukumuzda, daha önce genel anlamda yüzeysel olarak değinilen bu kavramlar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmada, olay yeri inceleme faaliyetleri ve 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla ceza adalet sistemi mevzuatımızda yaşanan düzenlemelerin olay yeri inceleme faaliyetlerini etkileyen hükümleri üzerinde durulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. OLAY YERİ İNCELEME, DELİL VE ÖNEMİ

Güvenlik hizmetleri anlayışına göre, kolluk kuvvetlerinin iki temel görevi vardır. İlki, suçu önlemeye yönelik idari görevi, ikincisi ise önleyici güvenlik tedbirleri ile engel olunamaması sonucunda bir suçun işlenmesi durumunda, suç ve suç şüphelileri ile bunlara ait delillerin saptanması, suç şüphelilerinin yakalanması ve adli mercilere teslimi aşamalarını içeren adli görevidir². Polis Vazife ve Salahiyet Kanun'unumuzun Ek-4 maddesi birinci fıkrasında belirtildiği gibi “*polis, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkilidir.*”.

Ayrıca kolluk kuvvetleri, Ceza Muhakemesi Kanunumuzun 160. maddesinin 2. bendine göre, “Cumhuriyet savcısının emriyle, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.”

Adli bir olayın suç olduğunun belirlenmesi ile birlikte, suçun faili bulunarak olay aydınlatılmalıdır. Olay aydınlatılırken fail, mağdur ve olay üçgeni arasındaki illiyet bağına kuracak delillere ulaşılması gerekmektedir. Adli olayı aydınlatmak üzere, deliller marifetiyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlamak için, özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan ve zaman içerisinde büyük ilerlemeler gösteren adli bilimlerden yararlanılmaktadır.

Adli bilimciler, olay yeri inceleme uzmanları, kanun uygulayıcılar her zaman meydana gelen olayların nasıl geliştiğini gelişmiş olabileceğini, olay mahallindeki verilerle, delil ve bulguları bilimsel yöntemlerle yorumlayıp olayı yeniden yapılandırmaya çalışır. Yeniden yapılandırma neticesinde, soruşturma ve kovuşturmayı bu temel üzerine kurarak ‘maddi gerçeğe’ ulaşmaya çalışırlar.

Delil, bir şeyi, bir olayı maddi olarak ispatlamaya, açıklamaya yarayan materyaller ya da belirteçler olarak genel bir ifade ile tanımlanabilir. Yeterli delillerin

toplanması, kamu davası açılmasına yardımcı olur. Ayrıca deliller, kuvvetlerine ve niteliklerine göre hâkimin hükmü üzerine etki etmektedirler. Delil yetersizliğinden, suçlayıcı delil bulunamadığından veya bunun gibi sebeplerden dolayı davalar uzayabilmektedir. Hatta suçun failleri hakkında takipsizlik ya da beraat verilebilmektedir. Zaman zaman da masum insanlar şüphe altında kalabilmektedirler. Bu durum toplumdaki adalet olgusunun zedelenmesine sebep olabilmektedir. Adaletin gecikmesi veya yerini bulmaması, toplumu ve onu belli bir düzen içerisinde bir arada tutan temel yapıyı olumsuz yönde etkileyebilir.

Ayrıca insan hakları bağlamında, Avrupa Birliği'ne girme hazırlıkları yapan ülkemiz, geçmişte bazı adli olaylarda, yetersiz olay yeri incelemesi yapılması, yapılan otopsilerin istenilen standartta olmaması, bazı kriminolojik çalışmaların yapılmaması gibi sebeplerle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde davalı olarak, çok sayıda şikâyete maruz kalmıştır. Bu davaların maalesef birçoğunda, soruşturmalarda görülen bu eksikliklerden dolayı ülkemiz yüklü miktarlarda tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Bu durum ülkemizin prestiji açısından son derece rahatsız edicidir.

Modern suç soruşturmalarının vazgeçilmez bir hükmü olan delilden sanığa gidilerek maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olgusunun temelini, olay yeri incelemesi ve delillerin saptanması oluşturmaktadır.

2.1.1. DELİL

Meydana gelen bir olayda, suçun işlenip işlenmediği, kim tarafından işlendiği veya suç oluşturan davranışın hangi şekilde gerçekleştiği konularında, uyumsuzluk konusu olan tartışmalı noktaları ispatlamak için delillerden faydalanılmaktadır.

Fransız Kriminoloji uzman Prof. E. Locard'ın "Değişim Prensibi"ne göre her temas bir iz bırakır. Bu teoreme göre "Bir ortamı terk eden bir kişinin orada bulunduğu dair iz bırakmaması, ya da o ortamdan bir şeyler alıp götürmemesi hemen hemen imkânsızdır."

Adli bir olayda, olay yeri incelemesi ile elde edeceğimiz en önemli şey; bulgular ve maddi delillerdir. Her şeyden önce bulgu ve deliller, karşılaşılan olay neticesinde bir suç unsuru olup olmadığının belirlenmesini sağlayabilir. Şayet bir suç unsuru mevcutsa maddi deliller "şüphelinin lehine ve aleyhine dilsiz birer tanıktır" denilebilir.

Olay yeri incelemesi sırasında olay yeri-fail-kurban ilişkisini ortaya koymak amacıyla elde edilen her türlü materyal, bulgu olarak kabul edilmelidir. Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve faillerin tespitine yarayan her türlü ispat vasıtası ise delildir. Her delil bir bulgudur; ama her bulgunun bir delil olmadığı bilinmektedir³.

Suçun maddi delilinin tanımı Emniyet Kriminal Dairesi literatüründe aşağıdaki şekilde geçmektedir; adli olaylarda suçun yeniden canlandırılmasına, failin tespitine, fail, mağdur ve olay yeri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını sağlayabilecek, laboratuvarlarda bilimsel yöntemler kullanılarak, uzmanlar tarafından incelenip değerlendirildikten sonra soruşturma ve yargılama sürecinde ispat vasıtası olarak kullanılacak herhangi bir nesne ya da izdir⁴. Deliller ispat amacı olmalarının yanı sıra, soruşturma ve yargılama sürecinde, işlenen suçun yargılama makamlarının zihninde yeniden canlandırılmasını sağlar. Bu durum, şayet sanık suçlu bulunursa suçun failine verilecek cezanın alt veya üst sınırının belirlenmesinde de yardımcı olabilir. Mağdurun ve tanığın ifadesinin gerçekliğini belirleyebilir. Aynı zamanda delil, şüphelinin suçsuzluğunu da ispat edebilir.

Ceza Muhakemesi Kanununu'muzun "*Delilleri takdir yetkisi*" kenar başlıklı 217 maddesi birinci bendinde "*Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir.*" ifadesi yer almaktadır, yani hukukumuzda serbest delil ilkesi mevcuttur. Maddi gerçeği ortaya çıkartabilecek her şey delil olabilmektedir. Aynı maddenin ikinci bendinde ise "*Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.*" denilmektedir. Yukarıdaki hükümden yola çıkarak, delillin kabul görmesi için bazı temel özellikleri haiz olması gerekmektedir. Deliller, mantıklı ve gerçekçi olmalıdırlar, yani somut nesnelere oluşmalı, hayal ürünü olmamalıdırlar. Delil, olayı temsil edici olmalıdır ve olayla ilişkilendirilebilmelidir. Bir delilin belki de en önemli özelliği, kanuna aykırı olmaması yani hukuk kuralları ve kanunlar çerçevesinde bilimsel yöntemlerle elde edilmesidir. Anayasamızın 38. maddesinde geçen hükümde belirtildiği gibi "*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.*". Bu hüküm doğrultusunda Türk Ceza Kanununu ve Ceza Muhakemesi Kanunlarımızda benzer ve paralel hükümler yer almaktadır.

Olay mahallinde elde edilebilecek maddi suç delillerini dört ana başlık altında sınıflandırabiliriz. Bunlar biyolojik deliller, kimyasal deliller, iz deliller, görülebilir nitelikte diğer delillerdir.

Biyolojik Deliller; canlıların vücutlarından düşen, akan, kopan, ya da dökülen doku ya da sıvılar olarak sayılabilir. Olay mahallinde, maktul, şüpheli, mağdur veya suç aleti üzerinde bulunabilirler. Özellikle DNA'nın keşfinden sonra biyolojik deliller en önemli ispat kaynağı olmuştur. Deoksiribo Nükleik Asit, bir kişinin genetik bilgisinin tamamının yer aldığı temel yapı taşıdır. Örnek olarak faili meçhul bir olayda, soruşturma esnasında elde edilen kandamlası delili, en basit ip ucu olarak soruşturmacılara, failin cinsiyeti hakkında bilgi verebilir. Şayet ölümlü bir vaka gerçekleşmişse ve maktul ile kan bağı olan bir failimiz varsa, soruşturma çemberi daralacaktır ve fail çok kısa süre içerisinde belirlenebilecektir. Kan, kıl, tükürük, meni, burun akıntısı, bedensel svaplar, ter, doku parçası ve tırnaklar bu grupta yer almaktadırlar⁵.

Kimyasal Deliller olarak patlayıcı maddeler, boyalar, yanıcı parlayıcı maddeler, patlama artıkları, yangın artıkları, narkotik maddeler, ilaçlar, toksik maddeler, üzerinde mermi giriş deliği bulunan kumaşlar (atış mesafesinin tayini yapılabilir), atış artıkları, kimyasal özellikleri belirlenebilir katı sıvı ve gaz halindeki maddeler sayılabilir⁶.

İz deliller; Bir şeyin bir başka cisim ya da yüzey üzerinde, zorlama, temas ya da baskı ile oluşturduğu iki veya üç boyutlu karakteristik özellikleri olan şekillerdir. Belli başlı iz türleri; parmak izleri, avuç izleri, ayakkabı izleri, tekerlek izleri, alet izleri, kulak izleri, diş izleri, takı izleridir⁷.

Diğer deliller; balistik inceleme yönünden her türlü ateşli ve ateşsiz silah, kovan, mermi çekirdeği, kapsül gibi fişek parçaları, belge niteliğindeki deliller, dijital veriler, bir bütünden kopmuş olan parçalar olabilir (cam parçası, araç dikiz aynası, kırık far veya tampon parçası vb.). Tespit edilebilirlik, incelenebilirlik, sınıflandırılabilirlik özelliklerini taşıyan, meydana gelen olayla irtibat sağlamaya yarayan her türlü (kandamlarının yorumlanması gibi) somut materyal de bu gruba girebilir.

2.1.2. OLAY YERİ İNCELEME

Kolluk kuvvetlerinin yürüttüğü birçok adli soruşturma olay mahallerinde başlamaktadır. Adli olay, adli soruşturmaya, yargı sürecine ve ceza yaptırımına aday olgular olarak tanımlanabilirler. Olay yeride, adli olayın işleniş tarzının, mağdur, fail ve mekân ilişkisinin belirlenebildiği etkin bölgeyi ifade etmektedir. Olay mahallinde, bu

ilişkilerin belirlenmesi çalışmalarını kapsayan olay yeri incelemesi, adli görevin en önemli bölümünü oluşturur. Çünkü soruşturmayı aydınlayabilecek birincil bulgular yoğun olarak bu aşamada ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca adli olayın tahmin edilen şekil ve şartlarda meydana gelip gelmediğinin belirlenmesi de olay mahallinde yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkabilmektedirler. Olay yeri araştırmalarında, olay mahalli belirli bir sistematik ve doğal olarak bir prosedür içerisinde incelenmelidir. Adli olayda, gizli kalan maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için gerekli delil ve bulguların neler olabileceği özenle seçilmelidir. Seçilen bu deliller olay yerinden laboratuvarlara intikal ettirilerek bilimsel bir perspektifle değerlendirilmelidir⁸. Delil ve bulgular ayrıştırılıp seçilirken adli olay bağlamında analitik ve çok yönlü düşünülmelidir. Çünkü adli olaylarda, zaman zaman her şey ortadaymış gibi öngörülse dahi, olaylar görüldükleri gibi gelişmemiş veya bir sahte bir kurgunun eseri olabilirler.

Adli manada olay yeri deyiminden, adli olayın başlangıcı, gelişimi ve neticesinin ortaya çıktığı mekânlar anlaşılabilir. Veya suç içeren hareketin başlayıp, failin adli olay mahallinden ayrılış yönündeki alanlar ile devam eden, olayın nasıl gerçekleştiğini ifade edebilecek, mağdur ve fail ilişkisinin saptanabileceği ve maddi delillerin-bulguların tespit edilebileceği yerler de denilebilir. Olayın gerçekleşme şeklini, adli olaya ait iz ve bulguları içerir. Mekân olarak olay yeri kavramı, çok geniş bir alan anlamında düşünülmelidir. Çünkü olayın yaşandığı alanı, olayın içinde yer alan aktörlerin takip ettikleri yolları, kullandıkları mekânları, olay ile etkileştikleri, eşyalarını bıraktıkları, sakladıkları, olayda kullandıkları suç eşyalarının bulunduğu alanları da kapsar⁹.

Olay yerleri, olayın oluşumunu, nasıl geliştiğini etkin olarak yansıtabilir. Çünkü olay yerleri birçok açıklayıcı veya yönlendirici iz ve delili barındırabilirler. Olay yeri incelemesinin, gözlemlenmesinin ve değerlendirilmesinin en önemli amacı; mağdur-olay yeri-fail arasındaki, sebep sonuç ilişkilerini kuracak maddi bağlantıları ortaya çıkartabilmesidir. Bu dinamik bölgedeki ilişkilerin belirlenebilmesi, adli olayın veya suçun değerlendirmesini ve analiz edilmesini doğrudan etkilemektedir¹⁰.

2.1.2.1. OLAY YERİNİN VE DELİLLERİN KORUNMASI

Olay mahallinin korunması olay yerine intikal eden ilk görevliyle başlar. Suç mahalline intikal eden ilk görevlinin olay yerini belirlemesi, düzgün bir şekilde delilleri ve bulguları muhafaza altına alması çok önemlidir, çünkü adli soruşturma evresinin

büyük bir bölümü olay yerinde elde edilen bulgulara, delillere ve tespitlere dayanmaktadır¹¹.

Olay yeri mekânı, meydana gelen olayın boyutuna ve kapsayabileceği bulgu ve delillerin bulunabilme ihtimaline göre belirlenmelidir. Daha sonra en geniş hatları ile koruma altına alınıp, olay mahalline giriş çıkışlar derhal sınırlandırılmalı yani kontrol altına alınmalıdır. Bu sınırlama işlemi olay yeri koruma bandı, şerit, ip veya bariyerler kullanılarak yapay engellerle sağlanabilir. Burada amaç gereksiz girişlerin önlenmesi, dolayısıyla olay yerinin, inceleme süresince bozulmaması ve delillerin korunmasıdır. Olay yerinin muhafaza altına alınmasıyla başlayan izolasyon süreci, tüm yetkisiz personeli de kapsamalıdır¹². Ayrıca olay yerine giriş ve çıkış yapan kişilerin kaydı da tutulabilir.

Maalesef uygulamada, zaman zaman olay mahalline intikal eden ilk görevlilerin, konuya ilişkin hassasiyetlerinin ve konunun önemiyle ilgili bilincin yeteri seviyede olmadığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, olay mahalline ilk etapta girmemesi gereken görevlilerin, olay mahallinde incelemeler başlamadan veya devam ederken sabırsız ve tedbirsiz davranarak, olay yerine girmesi delillerin tespit edilememesi, tespit edilen delillerin kaybolması, var olabilecek delillerin kontaminasyonuna sebep olduğu görülebilmektedir. Bu duruma ek olarak, soruşturma ve mahkeme safhasında, olay mahallini "yeniden canlandırma" açısından gerekli olan fotoğraf makinesi veya kamera ile görsel olarak kayda alınması gereken mekânın bozulması, telafi edilemeyecek durumlara yol açabilecektir. Bununla birlikte olay yerine girmemesi gereken görevlilerin dikkatsiz hareketleri neticesinde, bu görevliler tarafından olay yerlerinde, meydana gelen olayla bağlantısı olmayan farklı iz, emare ve bulgular bilinçsiz bir şekilde de olsa bırakılabilir. Olayla ilgisi olmayan bu bulgular, olayın aydınlatılması bağlamında karışıklığa veya yanlış yönlendirmelere sebebiyet verebilir. Bununla birlikte azami dikkat ve özen gerektiren olay yeri inceleme işlemiyle uğraşan uzman personel için gerekli uygun çalışma ortamı sağlanamayacaktır.

Olay mahalleri korunmaları açısından birçok olumsuzlukla karşı karşıyadır. Bu olumsuzluklar olay mahallinin ve delillerin olağan haliyle tespit edilmesini tehdit edebilmektedir. Olay yeri ve maddi suç delillerini olumsuz etkileyen etkenler; meraklı kalabalık, yetkisiz personel, medya mensupları, fail veya mağdur yakınları gibi insan

kaynaklı olabildiği gibi yağmur ve rüzgâr gibi meteorolojik tehditlerde olabilir¹³. Örnek olarak karşılıklı ateşli silahların kullanıldığı bir olayda, kovanların buldukları yerler, olaya karışan kişilerin pozisyonları ile ilgili bizlere ipucundan daha ileri seviyede bilgi verebilir. Böyle bir olayda kovanların karışması veya yerlerinin değişmesi olayın yeniden canlandırılıp, atışın yeniden yapılandırılması engelleyebilir.

Olay, meydana geliş durumu itibarıyla ana-birinci olay mekânı ve ikinci planda değişik mekânları da kapsayabilir. Ana-birinci olay mekânında, incelenecek bölgeye giriş çıkışta kullanılmak üzere, araç gereç ve malzeme depolama ve bunun gibi durumlar için güvenli veya uygun bölge oluşturulabilir.

Meydana gelen olay yerinin çok geniş bir alana yayıldığı kapsamlı olaylarda (patlamalar, büyük yangınlar, uçak kazaları vb.), olayın meydana gelişini itibarıyla içeriden dışarıya doğru üç katmandan oluşan olay yeri güvenlik ve koruma sınırlaması yapılabilir.

1- Sıcak Bölge (Çekirdek); Olayın meydana geldiği merkezdir. En geniş hatları ile bütün bulguları kapsayabilecek şekilde çizilmelidir.

2-Ara Bölge; Hareket ve yönetim merkezinin konuşlandırıldığı yerdir. Yetkili personel harici kimse bulunmamalıdır.

3-Soğuk Bölge; Meraklı kalabalığı, medya ve diğer görevlileri dışarıda tutmak için hazırlanmış bölgedir.

Olay yerlerinde farklı konularla ilgili birçok birim görev alırlar. Burada yapılacak işlemler koordineli, sistemli, plan ve organizasyon içinde yapılması gereklidir.

Olay Yeri Soruşturma Sorumlusu; olayın türüne göre, görev kapsamına giren birimin yöneticisi, olay yerinin araştırılmasıyla görevlendirilen yönetici veya bu birim yöneticilerinin üstü olay yeri sorumlusu olarak görev yapabilir. Olay yerindeki araştırmayı başından sonuna kadar yönetmek ve görev dağılımını yapmak, olayla ilgili ekiplerin kendi aralarında ve diğer birimlerle işbirliğini ve koordinasyonunu sağlamak, olay yeri sorumlusunun görevlerindedir¹⁴. Belki de olay yeri sorumlusunun en önemli görevi, karşılaşılan problemlerin çözümü ve alınması gereken nihai kararların verilmesidir. Uygulamada çoğu zaman bu pozisyondaki görevi üstlenecek yönetici, tam olarak netleşmemektedir. Bunun yerine bu görev, soruşturma birim lideri ile olay yeri inceleme birim lideri arasında paylaşılmakta ve ortak karar alınarak, yapılacak

uygulamalar birlikte belirlenmektedir. Karşılaşılan adli vakanın, soruşturma ve olay yeri incelemesi boyutu, artan adli prosedür ve teknik detaylardan dolayı olay mahallindeki karar alma mekanizmasının paylaşılarak icra edilmesi bu şekilde daha uygun olabilir.

İlk Ekip; Olay yerine ilk olarak intikal eden veya hemen gelip olaya el koyan ekip veya görevli kişidir. Herhangi bir kolluk görevlisi ilk ekip rolünü üstlenmek durumunda kalabilir. Olay yerinde gerekli ilk önlemleri almak, olay yeri ve delilleri korumak, daha sonra gelen ekiplere bilgi vermek ilk intikal eden ekibin görevlerindedir¹⁵. İlk ekip adli olaya ne kadar bilinçli yaklaşırsa olay yeri inceleme ve ilk soruşturma evresi o kadar başarılı olabilir. Adana Emniyet Müdürlüğü personelinin geneli, 2007 ve 2008 yılları içerisinde ilk ekip eğitimi almıştır.

Soruşturma Ekibi; Olayın türüne göre görev kapsamına giren suçlarda soruşturmayı yürüten ekiptir. Adli olay neticesinde ortada bir suç varsa, suçu ve suçluyu tespit etmek, suçluyu araştırmak ve yakalamak temel görevidir. Bu çerçevede olay yeri inceleme ekibinin çalışmalarına yardımcı olmak, adli prosedürün gerektirdiği bürokratik işlemleri, adli merciler ile görüşerek, mahkemelerden gerekli karar ve izinleri alarak, yerine getirilmesini sağlamak ve takip etmek soruşturma ekibinin görevleri arasındadır.

Olay Yeri İnceleme Ekibi; Olay yeri incelemesi konusunda eğitim almış uzman personelden oluşan ekiptir. Olay mahallinin araştırmasını yaparak iz ve delil toplarlar. Ayrıca olay mahallinin yeniden yapılandırılması için gerekli çekimleri yapıp çizimler hazırlarlar.

Son olarak, adli vakanın boyutu ve türü ile ilgili olarak, olay yeri çalışmaları esnasında ortaya çıkabilecek soru ve durumlarla ilgili adli tıp uzmanları, savcı ve adli bilim uzmanları (adli kimyager, adli biyolog, balistik uzmanı gibi), yangın uzmanı- itfaiyeci gibi kişilerle ile iletişim kurulmalıdır.

2.1.2.2. OLAY YERİNİN İNCELENMESİ

Organize bir şekilde yapılan olay yeri inceleme işlemi üç temel ve basit aşamadan oluşur. Bu aşamalar olay mahallinin araştırılması-keşfi, olay mahallinin dokümantasyonu ve delil toplamadır. Meydana gelen olaylarda yanılığa düşmemek amacıyla yapılacak çalışmalar için genel standartlar belirlenmelidir ve tüm adli olaylarda istisnasız uygulanmalıdır. Olay yeri inceleme işlemini yürütecek personel arasında görev

tanımlaması yapılmalıdır (kroki çizecek personel, fotoğraf çekecek personel, delil toplayacak personel gibi). Araştırma sürecinde yapılan çalışmalarla ilgili detaylı notlar tutulmalıdır. Olay yeri incelemesi sırasında farklı varsayımları da düşünmek gerekebilir, çünkü her şey görüldüğü gibi olmayabilir.

Olay yeri inceleme uzmanı çalışma boyunca suç mahallinde bulunan zararlı materyallerden korunmak için gerekli tedbirleri alıp, uygun donanım ve giysi tercihinde bulunmalıdır. Özel kıyafet ve donanım kullanmanın diğer bir sebebi de çalışma esnasında olay mahalline herhangi bir şekilde kendisinden bir iz veya emare bırakmamasıdır.

a-Olay Yerinin Keşfi

Olay yerinin belirlenmesi ya da keşfi öncelikle olay mahallinin araştırılmasıyla başlar. Olay mahalline ulaşan olay yeri ekipleri, olaya müdahale eden ilk ekipten ve soruşturma ekibinden gerekli ön bilgileri almalıdır. Olay yerinin konumuna, araştırmacı sayısına, olay mahallinin büyüklüğüne, olayın mahiyetine göre uygun bir metot seçilmeli (şeritler halinde, dairesel, bölgeler halinde araştırma metotları gibi) ve araştırmaya başlanmalıdır.

Birçok soruşturma sınırlı bilgiyle başlar, bu yüzden olay yerinde araştırma yapılırken ne tür şeylerle karşılaşılacağı bilinemez. Bu nedenle araştırma yapılırken delillerin bozulabileceği hesaba katılarak dikkat ve özen gösterilmelidir. Olay yerine ilk giriş adımları planlanmalıdır. Olay mahallinde hangi delillerin bulunabileceği, hangi delillerle karşılaşılacağı konusunda araştırma grubu içerisinde bir ön görüşme yapılmalıdır. Yapılan görüşmelerde, karşılaşılacak tehlike arz eden madde ve durum hakkında da çalışma yapan grup bilgilendirilmelidir. Hangi kaynakların, araç-gerecin kullanılacağı, ne tür güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı planlanmalıdır. Mümkünse çalışma yapılacak yerin krokisi veya planı temin edilerek çalışmalara başlanması, uzmanlar tarafından tavsiye edilmektedir fakat bu durum ülkemiz şartlarında henüz mümkün değildir.

Araştırma yapıldıktan sonra delil olabilecek materyal tespit edilir. Tespit edilen deliller olayın merkezinden başlayarak sistematik bir şekilde numaralar verilerek (1 numara maktul, 2 numara kovan, 3 numara izmarit ,4,5,.....37 kan damlası gibi) tasnif edilmektedir. Elde edilen maddi deliller, sabit-değişmez bir veya iki nokta belirlenerek bu noktalara olan uzaklıkları ölçülüp kayda alınmalıdır.

b-Fotoğraf ve Video Kamera Kaydı

Olay yerinde, araştırmalar sonucunda tespit edilen delillerle birlikte hiçbir materyal yeri değiştirilmeden veya toplanmadan soruşturmanın ileri safhalarında veya kovuşturma aşamasında kullanılmak üzere olay mahallinin ve delillerin mümkünse her yönüyle fotoğraf çekimi ve video kamera kaydı yapılmalıdır. Fotoğraf çekimi üç farklı mesafeden ya da pozisyondan yapılmalıdır. Birincisi genel görünüm (olay mahalli olabildiğince geniş bir açıyla), ikincisi orta mesafe (materyaller arasında illiyet bağı kurulabilmesi için), son olarak yakın çekim (materyalin bire bir gösterilebilmesi için). Yakın çekimler materyalin yanına ölçü aleti eklenerek çekilmelidir. Yakın çekimlerde diğer bir hususta çekimi yapılacak materyalin varsa seri numarası, etiketi ve bunun gibi özelliklerin fotoğraflanmasıdır. Birebir çekimlerde ölçek kullanılmalıdır. Önemli deliller iki kere fotoğraflanmalıdır.

Fotoğraf çekimi ve kamera kaydı yapılırken ortamın ışık düzeyi göz önünde bulundurularak gölgelenmenin önlenmesi ve sağlıklı görüntü elde edilebilmesi için farklı ışık kaynakları kullanılabilir. Fotoğraf ve video çekimleri yapılırken cihazlarda normal lens kullanılmalıdır. Genel çekimler yapılırken geniş açılı objektif kullanılabilir.

Yapılan görsel kayıt çalışmalarıyla olay yerleri veya suç mahalleri bir nevi mahkeme salonlarına yansıtılırlar. Arşivlerde saklanan bu kayıtlar yıllar sonra bile kullanılabilir.

c-Olay Yeri İnceleme Raporunun Yazılması

Olay yerinde yapılan bütün çalışmalar kronolojik bir sırayla özenle rapor olarak yazıya aktarılmalıdır. Elde edilen tüm deliller ve olay mahallinde yapılan tüm tespitler ve çalışmalar, hava durumu, olay yerine giriş ve ayrılış saatleri, ışık koşulları da dâhil olmak üzere en ince ayrıntısına kadar rapora aktarılmalıdır. Yazılan raporlar, uzmanın soyut düşüncelerini değil, sadece tespit ettiği maddi gerçekleri içermelidir.

d-Plan-Kroki

Krokiler ve diyagramlar fotoğraflarla birlikte olay mahallinin yeniden kurgusu için kullanılırlar. Krokiler olay mahallinin basit ana hatlarını gösteren çizimlerdir. Çizimlerde materyallerin basitçe yerleri gösterilir. Yapılan çizimlerde gösterilen ölçülerin gerçek olması gereklidir. Krokide yönler gösterilmeli, çizildiği tarih, zaman yazılmalı ve çizenin ismi ile imzası bulunmalıdır.

e-Delillerin Toplanması

Olay yerinde gerekli tespitler yapıp fotoğraf çekimi tamamlandıktan sonra delillerin toplanması işlemine geçilir. Delil toplama işlemi hassas ve özen gerektiren, uzun ve yorucu bir süreçtir. Delil toplama işlemine en hassas delilden başlanmalıdır. Deliler mahiyetlerine (kan, kıl, kovan, bıçak) göre, usulüne uygun bir şekilde bozulma ve kaybolmayı önlemek için paketlenirler. Paketlerin üzerilerine alındığı yer, tarih, saat ve ilgili görevlinin ismi yazılır, imzalandıktan sonra mühürlenir. Sonuç olarak toplanan deliller, gerekli bilimsel incelemelerin yapılması için delil zinciri bozulmadan laboratuvarlara gönderilir.

Olay mahallinde yapılan çalışma sonucu olarak elde edilen deliller, olay yeri inceleme raporları, kroki ve diyagramlar, fotoğraf ve video kamera kayıtları, laboratuvarlarda yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan uzman inceleme raporlarının tümü, soruşturma ve mahkeme aşamalarında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını, gerçek suçluların tespitini sağlamak üzere, soruşturma ve kovuşturma makamlarınca değerlendirilirler.

2.1.3. İNSAN HAKLARI VE OLAY YERİ İNCELEME

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ülkemizde meydana gelen bazı adli olaylarda, soruşturma safhasında yetersiz olay yeri incelemesi ve yapılan otopsilerin istenilen standartlara uygun olmaması gibi eksiklikler sebebiyle, ülkemizi, çok sayıda kararında tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Geçmişte meydana gelen ve Türkiye'nin tazminat cezası ile sonuçlanmış birçok dava bulunmaktadır¹⁶.

Sonuçlanan bir davada, ölen bir şahsın babasının başvurusu üzerine incelemeler yapan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kişinin ölümüyle ilgili yeterli soruşturma yapılmadığı, ölüme neden olan merminin izlediği yolun ve merminin ateşlendiği silâhın bulunduğu yerin saptanmadığı, merminin balistik analizi yapılmadığından hangi silâhtan çıktığının anlaşılmadığı, olaya güvenlik güçleri de müdahale ettiğinden, ölüme sebebiyet veren merminin onların da silâhından çıkmış olabileceği ihtimal ve durumunu ele almıştır. Sonuç olarak yetersiz olay yeri incelemesi ve otopsi işlemi nedeniyle ülkemizi 50.000 Fransız Frangı tazminat ve 10.000 Fransız Frangı yargılama gideri ödemeye mahkûm etmiştir¹⁶.

Yine farklı bir olayda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuran kişi, kendisinin yaralandığını, polis in iki günlük soruşturma yaptığı halde sonuç alamadığını, daha sonra amcasının öldürüldüğünü, ancak bu olayda da yetersiz olay yeri incelemesi ve soruşturma yapıldığını bildirmesi üzerine, yapılan yargılama sonucunda, Türkiye başvurana manevî tazminat olarak 6.000 Sterlin ödemeye mahkûm etmiştir. Ayrıca davada maktulün üzerindeki elbiseler bulunmadığından atış mesafesi tayini de yapılamamıştır. Mahkemenin Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm etmesinin nedenleri arasında başta yetersiz olay yeri incelemesi ve soruşturma yapılması da bulunmaktadır¹⁷.

Örneklerde görüldüğü gibi, olay yeri inceleme çalışmaları, otopsi işlemi ve kanunlar çerçevesinde etkili bir soruşturmanın yapılıp yapılmaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından ciddi olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Adalet Bakanlığımız konunun önemine dair bu bağlamda bir genelge hazırlamıştır. T.C. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 01.01.2006 tarihli, "*Faili meçhul olay ve Cinayetler*" konulu 22 numaralı genelgesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine açılan bazı davalarda, soruşturmaların etkili ve yeterli yapılamamasından dolayı ülkemizin tazminat ödemesine mahkûm edilebildiği vurgulanmıştır. Genelgede, Anayasamızın "*Cumhuriyetin nitelikleri*" başlıklı 2. ve "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" başlıklı 17. maddeleri hükümlerine atıfta bulunulmuş, ayrıca; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "*İnsan haklarına saygı yükümlülüğü*" kenar başlıklı 1. maddesinde; "Yüksek Sözleşmeciler Taraf, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar." hükmü ile, 2. maddesinde de yaşama hakkı düzenlenmiş bulunmaktadır." denilmiştir. Ayrıca; "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşama hakkını düzenleyen ikinci maddesinin ihlâl edildiği iddialarıyla ilgili olarak Türkiye aleyhine yapılan başvurulara ilişkin bazı kararlarında, sadece soruşturmaların etkili ve yeterli yapılamaması sebebiyle ülkemizi tazminat ödemeye mahkûm ettiği anlaşılmaktadır .*" şeklinde bir ifadeyle konunun önemi anlatılmıştır. Bununla birlikte; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi*" kenar başlıklı 160. maddesi hükümleri ifade edilmiştir. Sonuç olarak yeterli ve etkili bir soruşturmanın yapılması için gereken, olay yerinde yapılan delil toplama çalışmaları, otopside dikkat edilmesi gereken kıstaslar, kollukla koordinasyon kurulması, kriminal incelemelerde dikkat edilmesi gereken unsurlar, maktul ve olay yeri inceleme

çerçevesinde yapılması gereken işlemlerin yer aldığı uyulması gereken kriterler 12 madde içerisinde toplanmıştır ve konunun önemle takibi istenmiştir.

Devletler üzeri bir yargı mekanizması olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'nin yargılandığı çok sayıda davada, Türkiye aleyhine tazminat kararlarına hükmetmiştir. Fakat buradaki önemli husus Türkiye'nin ödemek zorunda kaldığı tazminat miktarlarından ziyade, Türkiye'nin insan hakları bağlamında zedelenen itibarı olmalıdır. Devletlerin bireylere karşı sorumlulukları ve görevleri vardır, bunların en başında da temel insan hakları gelmektedir. Aynı zamanda "adil yargılama" ilkesi gereğince, bütün insanların karşılaştıkları suç olgusunun şüphelisi ya da mağduru olsunlar, kanunlar çerçevesinde yapılmış etkili ve çok yönlü bir soruşturma ve kovuşturma hakkına sahip olmalıdırlar. Doğal olarak böyle bir yaklaşım dışındaki uygulamalar hak, adalet ve hukuk kavramlarının ruhuyla bağdaşmamaktadır. Asıl faillerin ve maddi gerçeklerin ortaya çıkarılması amacıyla, yapılacak etkili bir soruşturma evresinin temelinde, olay yeri inceleme işlemlerinin hukuka uygun olarak kanunlar çerçevesinde, tam ve eksiksiz bir şekilde yapılması, delillerin herhangi bir hukuki kuşku içermeden itinalı bir şekilde elde edilmesi gerekmektedir.

2.1.4. ADANA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ BÜNYESİNDE OLAY YERİ İNCELEME VE KİMLİK TESPİT ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

Ülkemizde, 20. yüzyıl başlarında kriminalistik alanında bazı temellerin atıldığı bilinse de, genel olarak anlaşıldığı manada olay yeri inceleme çalışmaları maalesef çok eskiye gitmemektedir. Gerçek anlamda olay yeri inceleme çalışmaları 90'lı yıllarda başlamıştır.

Osmanlı Devletinin son döneminde, 1907 yılında açılan ve 1921 yılında Ankara Hükümeti yönetimine devredilen İstanbul Polis Okulu'nda okutulan dersler arasında Ceza Kanunu, Ceza Tatbikatı, Nizam, Sıhhat Bilgisi ve İlk Yardım, Meslek Eğitimi, Karakol Görevleri ve Yazı İşleri, Güzel Yazı, Telgraf ve Telefon, Kroki, Haritacılık, Tarih ve Coğrafya, Tabanca Atış Eğitimi ve Uygulaması, Motorlu Nakliye Araçlarının Sevk ve İdaresi ve Beden Eğitimi, Parmak İzi ve Fotoğraf dersleri yer almaktaydı. Zamanın şartları göz önüne alındığında yukarıda sayılan dersler göz önüne alınırsa, polis eğitiminde son derece iyi bir müfredat içeriğinin mevcut olduğu görülmektedir. Ayrıca o dönem itibarıyla müfredatta yer alan parmak izi ve fotoğraf dersleri dikkat çekicidir¹⁸.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Polis Teşkilatında yapılan değişim ve gelişimler, geniş bir vizyona sahip bir anlayışın bulunduğu göstermektedir. 1930'lu yıllarda hazırlanan Polisin teşkilat, görev ve yetkilerini belirleyen yasalar, bu anlayışın somut birer örnekleridir.

Ülkemizde cumhuriyetin ilk yıllarında da polis başlıca yetkilerini, temel olarak Cumhuriyetin ilanından önce çıkartılan 1907 ve 1913 tarihli polis nizamnamelerinden ve diğer bazı kanunlardan almaktaydı. Ancak yeni bir devletin kurulmasıyla yeni bir teşkilatlanmanın ortaya çıkması ve mevzuatlar arasında uyumsuzlukların doğması, polisin görev ve yetkilerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar neticesinde 4 Temmuz 1934 tarihinde 2559 sayılı "Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu" (P.V.S.K.) ve 7 Nisan 1938 tarihinde 2/8501 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesi çıkartılmıştır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ayrıca polise özel yetkiler vermiştir. Bu yetkilerden bazıları şunlardır: Parmak izi ve fotoğraf alma yetkisi, Filmlerin Kontrolü Yetkisi, Halkın Rahat ve Huzurunun bozulmasının Önlenmesi Yetkisi, Bazı Mahalleri Kapatılması Yetkisi, Zapt ve Müsadere Etme Yetkisi, Silah Kullanma Yetkisi, Yakalama Yetkisi, İfade Alma Yetkisi, Evlere Girme Yetkisi gibi. 2559 sayılı kanun, zaman içerisinde karşılaşılan durumlar çerçevesinde güncellenmiştir, günümüzde de yürürlükte olan bir kanundur¹⁹. Görüldüğü üzere kolluk kuvvetlerinin parmak izi ve fotoğraf alma yetkisi cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. O dönem için çağdaş, belki de ötesinde bir düzenlemedir. Çünkü kolluk kuvvetleri o dönemde yürürlüğe giren P.V.S.K.'nın, kendisine tanıdığı parmak izi ve fotoğraf alma yetkisi ile ilgili herhangi bir değişiklik yapmadan bu çerçevede uygulama yapmayı 1 Haziran 2005 yılına kadar sürdürmüştür.

Türk Emniyet Teşkilatında, parmak izi çalışmaları ile kriminalistik alanında ilk çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Parmak izi çalışmaları ülkemizde, 1910 yılında Yusuf Cemil Bey tarafından, o dönem için Dünyada yeni gelişmeye ve yayılmaya başladığı sırada tanıtılmıştır. İlerleyen tarihlerde, parmak izi eğitimi, Polis Okullarının mesleki eğitim müfredatına ilk teknik ders olarak alınmıştır, Polis Enstitüsü'nün açılmasıyla birlikte, öğrencilere teknik eğitim verilmek amacıyla 1938 yılında küçük bir "Kriminalistik Laboratuvarı" kurulmuş ve bugünün Kriminal Laboratuvarlarının temeli atılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında, İsviçre'den getirilen bir yabancı uzman, Kriminalistik Laboratuvarın ilk kurucuları olan uzmanların yetiştirilmesinde katkı sağlamıştır. O dönemde Ankara da ki Alman Büyükelçi'si Von Papen'e yapılan suikast

girişiminin soruşturmasında, bir tabancanın kazınmış numarasının okunması, bu konuda yapılan çalışmaları tanıtmıştır. Ülkemizde yetmişli yıllar ile birlikte değişen suç ve suçlu profili, gelişen suç türleri ile mücadele edebilmek için yeni kriminal laboratuvarların kurulması ihtiyacı doğmuştur. 1976 yılına kadar Kriminal Polis Laboratuvarları (KPL), Şube Müdürlüğü şeklinde kuruluşunu devam ettirmekte iken, 1977 yılında Kriminal Daire Başkanlığı şekline dönüştürülmüştür. 1979 yılında Adana Laboratuvarı, 1981 yılında Samsun, 1983 yılında Diyarbakır, 1997 yılında Bursa, 2001 yılında Antalya, 2004 yılında Ankara KPL kurulmuştur. Kriminal polis laboratuvarlarında Balistik incelemeler, Kimyasal incelemeler, Belge incelemeleri, ses-görüntü-data incelemeleri, iz incelemeleri, bomba incelemeleri yapılabilmektedir. Bu incelemelerden Balistik incelemeler, Kimyasal incelemeler, Belge incelemeleri, iz incelemeleri Adana Kriminal polis laboratuvarında yapılabilmektedir²⁰.

Olay yeri inceleme görevi, ülkemiz genelinde olduğu gibi Adana'da da il emniyet müdürlüğü bünyesinde, Asayiş Şube Müdürlüğüne bağlı "Teknik Büro Amirliği" olarak faaliyetini yürütülmekte iken; İçişleri Bakanlık oluru ile 09.02.1999 tarihinden itibaren "Kimlik Tespit ve Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğüne" dönüştürülmüş ve 13.05.2002 tarihinden itibaren kurulan bu şubenin ismi "Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir. O zamana kadar hizmet veren Teknik Büro Amirlikleri, aldıkları eğitim, sahip oldukları donanım ve teknik imkânlar içerisinde, genel olarak olay mahallerinde parmak izi araştırması yapıp, bulunan parmak izlerinin değerlendirmesini yapmaktaydılar. Bizim geniş anlamda anladığımız, suç mahallinde olay yeri, delil, bulgu eksenli bir çalışma yapmamaktaydılar. Ayrıca mevzuat çerçevesinde kişilerden alınan parmak izlerini ve fotoğraflarını dosyalar içerisinde arşivliyorlardı. Yani bahsi geçen Teknik Bürolar bir nevi parmak izi inceleme birimi gibi görev yapıyorlardı.

Ülkemizde olay yeri inceleme, eşkâl tespit ve parmak izi hizmetlerinin yeniden yapılandırılması amacıyla "İl Emniyet Müdürlükleri Kimlik Tespit ve Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" 24.09.1996 tarihli İçişleri Bakanlık Makamının onayı ile yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik gereğince; Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, İçel, Gaziantep, Diyarbakır, Bursa, Antalya gibi özel statülü illerimiz ile Şanlıurfa, Kocaeli, Kayseri gibi (A) tipi illerimiz de olmak üzere toplam 12 ilimizde Kimlik Tespit ve Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Süreç

içerisinde de tüm il emniyet müdürlükleri bünyesinde Olay yeri inceleme ve kimlik tespit şubeleri kurulmuştur.

Olay yeri inceleme birimleri, ilk başta Genel Müdürlük bazında geçmişten gelen geleneğin devamı olarak, suç önlemek ve soruşturmakla görevli Asayiş Daire Başkanlığı'na bağlıydı. Olay yeri inceleme birimleri 15.12.2003 tarihinden itibaren İçişleri Bakanlığı onayı ile Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığına bağlanmıştır. Bu yapılanma neticesinde, misyonu suç mahallinde bilimsel yöntemlerle suçu aydınlatmak adına, iz ve delil araştırması yapmak olan olay yeri inceleme birimleri ile kendisine gönderilen delil ve izleri bilimsel yöntemlerle değerlendirmek ve analiz etmekle görevli Kriminal Laboratuvarlar arasında, misyon, ar-ge çalışmaları, eğitim ve koordinasyon bağlamında bir bağ kurulmuştur. Ayrıca bu yapılanma ile il örgütlenmeleri bazında, suç soruşturmakla görevli Asayiş Şube Müdürlüklerinin, suç soruşturmaları esnasında delil toplamakla görevli olay yeri inceleme birimlerine karşı olası hiyerarşik üstünlük ortadan kalkmıştır. Ceza soruşturma ilkeleri gereği olarak, suç soruşturmasını yürüten birim ile meydana gelen suçun maddi delillerini araştıran birimlerin, hazırlık soruşturmaları sürecinde meydana gelebilecek olumsuzlukların önüne geçmek adına ve yapılan hazırlık soruşturmalarının daha sağlıklı yürütülmesi için aynı çatı altında toplanmaması gereklidir. Bu itibarla, hazırlık soruşturması içerisinde oluşabilecek, olay yeri inceleme ve delil toplama bağlamında, olası hak ihlali iddiaları da ortadan kalkacaktır.

Olay yeri inceleme ve kimlik tespit şube müdürlüğü bünyesinde, olay yeri inceleme ünitesi, otomatik parmak izi ünitesi, kimlik tespit ünitesi, fotoğrafane ünitesi, parmak izi laboratuvar ünitesi bulunmaktadır.

Olay yeri inceleme ve kimlik tespit şube müdürlüğünün başlıca görevleri;

- I. Kişilerin kimliklerini uluslararası standartlarda parmak izi ve fotoğraf tekniklerine göre tespit etmek.
- II. Olay yerlerini teknik yöntemlerle incelemek kroki, plan, tutanak, fotoğraf ve video kamera ile tespit etmek, olay yerlerinde iz ve delil araştırmasını ve delillerin ön değerlendirmesini yapmak, elde edilen maddi delilleri usulüne uygun şekilde ambalajlamak ve ilgili yerlere göndermek.

- III. Olay yerinde elde edilen parmak izi, avuç izi ve mekân itibarıyla bırakılan diğer izleri tasnif ederek; gerekli karşılaştırma ile arşiv araştırmasını yapmak ve sonucu hakkında rapor tanzim etmek.
- IV. Olay yeri ve maddi deliller ile ilgili, olay ve mukayeseli olay analizlerine katılmaktır.

Maalesef ülkemiz kriminoloji ve olay yeri inceleme geçmişi ile ilgili olarak son 15-20 sene öncesine kadar net bilgilere ulaşamamaktadır. Bu durum ülkemizde olay yeri inceleme ve kriminoloji üzerine çalışmalar yapılmadığı anlamına gelmemelidir. Teknik bürolar ve kriminal laboratuvarlar kuruluş itibarı ile çok öncelere dayanmaktadır ve kısıtlı olanaklarla birçok hizmetleri olmuştur. Fakat ülkemizde suç soruşturmalarında "delilden şüpheliye gitme" olgusunun ön plana çıkmasıyla, bahsedilen birimlerde son yıllarda yapısal ve işlevsel değişikliklere gidilmiştir. Değişim ile birlikte son 15-20 sene içerisinde olay yeri inceleme, bulgu, delil gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Teknolojik açıdan bu birimler takviye edilmiştir. Ama bu konuda en önemli gelişme insan kaynakları ve eğitim aşamasında yaşanmıştır. Olay yeri birimlerinin personel kadroları arttırılmıştır. Eğitimli personelin süreç içerisinde katkılarıyla uygulama, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Modern anlamda olay yeri inceleme kavramı, ülkemiz için yakın tarihi geçmişine rağmen bu alanda gelişmiş ülkelerin seviyesini yakalamıştır. Bununla birlikte ceza adalet sistemimiz içerisinde, genel kolluk ve adli merciler nazarında da olay yeri inceleme ve delil kavramlarının önemi artmıştır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Olay yeri inceleme, maddi deliller ve parmak izi konularıyla ilgili literatür taraması yapılarak 01.06.2005 tarihi öncesi ve sonrasındaki mevzuatımız karşılaştırılacaktır. Adana Emniyet Müdürlüğü bünyesindeki olay yeri inceleme çalışmalarının yürütülmesi mevzuat kapsamında değerlendirilecek ve Adana adliyesinin bu konu üzerine vermiş olduğu kararlar incelenecektir. Konu ile ilgili meydana gelen kanuni boşlukların doldurulması için İçişleri Bakanlığı tarafından ilgili kolluk birimlerine gönderilen genelgeler değerlendirilecektir. Düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle parmak izi alımında meydana gelen eksiklikler ve daha sonra ileri dönük ihtiyaçlara cevap verecek şekilde parmak izi alım mevzuatında yapılan genel değişiklikler incelenecektir. Ayrıca bu çalışma içerisinde, olay yeri inceleme biriminde görev yaptığım süreçte karşılaşılan durumlara da yer verilecektir. Sonuç olarak olay yeri inceleme çalışmalarında hukuki alt yapının sağlanması için önerilerde bulunulacaktır.

4. BULGULAR

4.1. 1 HAZİRAN 2005 TARİHİ İTİBARIYLA MEVZUATIMIZDA OLAY YERİ İNCELEME

Avrupa Birliği üyelik başvuru sürecinin bir parçası olarak, ülkemizin AB ile uyumu çerçevesinde, iki binli yılların modern Türkiye'sinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için, son yıllar içerisinde birçok alanda olduğu gibi hukuk sistemimizde de köklü mevzuat değişiklikleri oldu. Ceza-adalet sistemimizi oluşturan iki temel yasa, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 2004 yılı içerisinde hazırlanarak aynı yıl içerisinde kabul edilmiştir. Kabul edilen bu yasalar 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi beklenirken hazırlıkların yetiştirilememesi nedeniyle, yürürlüğe giriş tarihleri 01.06.2005'e ertelenmiştir. Bu tarih itibarıyla, o güne kadar yürürlükte bulunan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Sonuç olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda hazırlanan ve dönem dönem önemli değişikliklerin de yapıldığı bu kanunlarla birlikte, uzun yıllar içerisinde yüksek yargı organlarınca bu kanunların metinlerine dayanılarak oluşturulan içtihatlar ortadan kalkmış, ayrıca kanun uygulayıcılarınca uzun yıllar içerisinde belli bir standart haline gelen suç soruşturması ve araştırmasına yönelik uygulamalar da köklü bir şekilde değişikliğe uğramıştır. Özellikle yeni Ceza Muhakemesi Kanunu, kanun uygulayıcı kolluk tarafından, bürokratik işlemleri arttırdığı ve sistemin kilit rolünü üstlenen savcı sayısının, ihtiyaçtan az olmasından dolayı kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle başlangıçta eleştirilmiştir. Doğal olarak, mevzuatlarda meydana gelen bu değişikliklerden olay yeri inceleme çalışmaları da etkilenmiştir. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda olay yeri inceleme çalışmalarıyla ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı kanunda mahkemeye sunulacak delillerle ilgili hükümler mevcuttu ama maddi delillerin ne şekilde elde edilmesi gerektiği yönünde bir hüküm içermiyordu. Fakat *'Delilleri Takdir Salahiyeti'* başlıklı 254. maddesinde *'Mahkeme irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder.(Ek fıkra: 18.11.1992 – 3842 /24 md.) Soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri deliller hükme esas alınamaz.'* hükmü mevcuttu. Bu maddenin ikinci

fıkrasında belirtildiği gibi elde edilen delillerin hukuka aykırı olmaması şartı aranarak genel bir çerçeve çiziliyordu, bunun dışında maddi gerçeğin elde edilmesi için maddi delil ve iz inceleme çalışmalarını düzenleyen ve takip edilmesi gereken herhangi bir esas içermiyordu. Yani kolluk tarafından, meydana gelen suç olgularının soruşturmalarıyla ilgili maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla, bilimsel yöntemlerle yapılan olay yeri inceleme çalışmaları için herhangi bir adli bürokratik izlek takip edilmiyordu. Sadece soruşturmacı birimler kendi inisiyatifini kullanıyorlardı. Çoğunlukla soruşturmacı birimin talebi olay yeri inceleme çalışmalarının yapılması için yeterli geliyordu. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 8. faslında geçen "zabıt ve arama" işlemlerinin yapıldığı durumlar için olay yeri inceleme çalışmaları adli mercilerden alınan kararlar çerçevesinde yapılıyordu. CMUK'a göre, burada 'aramadan' kasıt **Maznuna, Şerikine ve Yatağına Ait Yerlerin ve Şeylerin Aranması** başlıklı 94.madde'de geçen '*Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek şüphesi altında bulunan kimsenin evi ile ona ait sair mahallerde aranma yapılabileceği gibi gerek üzeri ve gerek eşyası dahi aranabilir. Bu arama şüphe altında bulunan kimsenin yakalanması maksadıyla yapılabileceği gibi sübut delillerinin meydana çıkarılması umulan hallerde dahi yapılabilir.*' hükmü ile değerlendiriliyordu. Ayrıca bu maddeyi takip eden 95. Madde'de – '*Yukarıdaki maddede yazılı kimselerden başkalarının gerek üzerlerinde ve gerek eviyle sair mahallerde arama, ancak maznunun yakalanması veya suçun izlerinin takibi veya muayyen bazı eşyanın zaptı maksadıyla yapılabilir. Bu hallerde aramanın yapılması, aranılan şahsın veya takip edilen izlerin yahut zapt edilecek eşyanın aranılacak şahıs veya mahallerde bulunduğunu istidlal ettirebilecek vakıaların vücuduna bağlıdır.*' hükmü yer alıyordu. Bu madde hükümlerinde doğrudan şüphelinin yakalanması ve suç delillerinin elde edilmesi için yapılan 'aramadan' bahsedilmekteydi. Buradaki suç delillerinin aranmasından kasıt, meydana gelen olayın sonucunda, şüpheliler tarafından olay yeri kavramı çerçevesinde geride bıraktıkları iz, bulgu ve delillerin incelenerek, şüphelinin kimliğini tespit amacıyla yapılan çalışmadan ziyade, şüphelilerin gerçekleşen suç olgusu ile maddi bağlantıların kurulmasını sağlayacak suç eşyası gibi kanıt aracı olabilecek maddi delillerin, suç şüphelisi ve şüpheliye yardım-yataklık eden diğer şahıslara ait mahallerde yapılacak arama olduğu düşünülebilir.

1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da olay yeri inceleme çalışmalarıyla ilgili kanun metninde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Yine 1412 sayılı kanunda olduğu gibi 5271 sayılı kanunun

Arama ve Elkoyma başlıklı *Dördüncü Bölüm*'de, *Şüpheli veya sanıkla ilgili arama* kenar başlıklı **116. Madde**'de- (1) "*Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, iş yeri veya ona ait diğer yerler aranabilir*" denilmektedir. Bu maddeyi takip eden **Diğer kişilerle ilgili arama** kenar başlıklı **117 Madde**'de.- "(1) *Şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla, diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, iş yeri veya ona ait diğer yerler aranabilir. (2) Bu hâllerde aramanın yapılması, aranılan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğu kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır. (3) Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın bulunduğu yerler ile izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.*" denilmektedir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun madde gerekçesine bakıldığında gerekçenin 97.maddesinde "*97 ilâ 106 ncı maddeler, insan haklarının en önemlilerinden birisini oluşturan özel hayatın dokunulmazlığı ile çok ilgili olan bir usul işleminin, aramanın koşullarını belirlemektedir.*" "

"Bu maddeye göre arama:

1-Suç işlediği sanılan, şerik oldukları veya yataklık ettiği düşünülen kişilerin konutlarında, adı geçenlere ait diğer yerlerde, üstlerinde veya bunlara ait eşyada,

2-Suç işlediği sanılan kişinin yakalanması, suçun delil, iz, eser ve emarelerinin bulunması, suçla ilgili eşyanın elde edilmesi için, yapılabilir.

Yukarıda belirtilen yerlerde arama yapılabilmesi için, buralarda aramanın amacının gerçekleşebileceğinin sanılması ve doğal olarak bu sanıyı haklı kılacak durumların var olması gerekir. Ayrıca aramanın yapılabilmesi için kişinin özellikle şüpheli veya sanık statüsüne girmiş bulunması da gerekmez; tahmin yeterlidir." şeklinde bir açıklama yapılmaktadır.

Kanun gerekçesinde açıklandığı gibi *arama* işlemlerinde, kişi hak ve özgürlükleri ön planda tutularak arama olgusu daha katı bir prosedüre kavuşturulmuştur. Arama tedbiri uygulanırken kanun gerekçesinde belirtildiği gibi "*aramada kamusal yarar ile kişisel haklar arasındaki dengeyi bu suretle kurmaya çalışmaktadır*". Kanun gerekçesinin birinci fıkrası göz önüne alınırsa, durum 01.06.2005 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'yla, yürürlükten kalkan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun ruhuyla benzerlik göstermektedir. 5271 sayılı kanundaki arama olgusunun amacının tıpkı 1412 sayılı kanunda olduğu gibi doğrudan şüphelinin

yakalanması amacını içermektedir. Burada, meydana gelen suçun yaşandığı mahaldeki suçu ispata götürebilecek, olay yeri inceleme çalışmalarının haricinde, suç şüphelisi ve onunla bağlantılı diğer şahıslara ait yerlerde sözlük manasında olduğu gibi 'arama' yapılarak şüphelilerin, suç eşyalarının veya delillerin elde edilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Madde gerekçesinin ikinci fıkrasında "*Suç işlediği sanılan kişinin yakalanması, suçun delil, iz, eser ve emarelerinin bulunması, suçla ilgili eşyanın elde edilmesi için, yapılabilir.*" ifadesi dikkat çekicidir. Burada açıklanan ifade de "*suçun delil, iz, eser ve emarelerinin bulunması*" hükmü Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği hükümleri ile birlikte hukuki prosedür bakımından olay yeri inceleme çalışmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır.

Ceza Muhakemesi Kanunu ile birlikte 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin "Olay yeri inceleme" kenar başlıklı 9. Maddesinde - "*Suç işlenen yerlerde, sebep ve sonuç ilişkisini ortaya koyacak delillerin aranması, bulunması ve el koyulması için geliştirilmiş bilimsel ve teknik araştırma işlemlerinin, herkesin girip çıkabileceği kamuya açık alanlarda yapılması için bir emir veya karar gerekmez.*" denilmektedir.

Buraya kadar herhangi sınırlayıcı bir durum ortaya çıkmazken maddenin ikinci bölümünde geçen ifade de "*Birinci fıkrada belirtilen yerler dışındaki olay yeri inceleme işlemleri, 7 nci madde uyarınca hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk âmirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir.*" hükmü yer almıştır. Yönetmeliğin bu maddesine göre olay yeri inceleme uzmanlarının fail-mağdur-alan mücadelesinin geçtiği suç mahallinde şüphelinin kimliğini tespiti yönelik olay yeri inceleme çalışmaları '**arama**' olgusu kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca, doğal olarak bu 'adli arama' işlemi için kolluk adli mercilerden emir-karar almaksızın olay yeri çalışmalarını sadece kamuya açık alanlarda yapabilir. Bu maddenin mevzuatta yer almasıyla olay yeri inceleme çalışmalarında kavram kargaşası yaşatacak bir durum ortaya çıkmıştır. Yönetmeliğin dokuzuncu maddesinde hiçbir ayırım yapılmamıştır, genel olarak '*suç işlenen yerlerde*' ifadesiyle genel bir suç mekânı tanımı yapılmıştır. Bu hükme göre, suç şüphelisinin kendine ait mekanlarda yapılacak adli arama işlemi ile meydana gelen hırsızlık suçunun mağdurunun ikameti içerisinde yapılacak olay yeri inceleme çalışmaları veya bir suça karışan otomobil ile ilgili yapılacak iz ve delil araştırma çalışmaları ile otomobilinden hırsızlık

suçu gerçekleşen mağdurun mağduriyetinin giderilmesi için yapılması gereken iz ve delil çalışmaları aynı prosedür altında toplanmaktadır.

Günümüz dünyasında çağdaş hukukun gereği olan, insan haklarının ön planda tutulması ve yapılacak soruşturmalarda arama fiilinin usul olarak özel hayatın dokunulmazlığı çerçevesinde yapılması bir zorunluluktur. Ancak suçun mağduru olan kişinin mağduriyetinin giderilmesi için, suç şüphelilerine ulaşmak adına yapılan olay yeri inceleme çalışmalarının, kişilerin kendi özel tasarrufu altında bulunan mekânlarda, müştekinin talebi ve rızası dışında herhangi bir prosedürü olmamalıdır. Zaten suçun mağduru olan kişi devlet otoritesi tarafından suça karşı korunamadığı için kişi mağdur olmuştur. Bu aşamadan sonra, devlet otoritesi, ilgili birimleri ile onun zararını tazmin etmek, mağdurun haklarını korumak ve onu en kısa zamanda suç mağduru olduğu durumdan önceki haline getirerek, mağdurun hayatını normalleştirmek zorundadır. Fakat yönetmeliğin dokuzuncu maddesine göre, bu şartlar altında bile, gerekli olay yeri inceleme çalışmaların yapılabilmesi için kolluk tarafından adli mercilerden yazılı izin alınması zorunluluktur. Hukuki prosedürün ne kadar zaman zarfında gerçekleşeceği ise ülkemiz ilgili kurumlarının personel yetersizlikleri, teknik ve fiziki şartları göz önünde bulundurulduğunda epey zaman alabilir. Teknik olarak olay yeri inceleme çalışmalarına başlanıp, delil ve bulguların toplanması için suçun gerçekleştiği mekânın olduğu gibi muhafaza edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla mağduriyeti giderilmesi gereken suçun mağduru bu zaman zarfında halen mağdur olmaya devam etmektedir.

Bu genel durum, mevzuat metinlerinde yukarıdaki şekilde yer alınca kafa karışıklıkları oluşmuştur. Çünkü o zamana kadar Adana ilinde, ülke genelinde olduğu gibi mağdurlara ait mekan ve eşyalar ile ilgili olay yeri inceleme işlemleri otomatik olarak doğrudan kolluk tarafından yapılıyordu, kolluk kuvvetleri kendi tasarruflarını kullanıyordu. Ortaya çıkan değişiklik ile birlikte bu durum sona eriyor ve artık basit bir hırsızlık olayında bile mağdurun ikametinde olay yeri inceleme yapabilmek için kolluk tarafından adli mercilerden izin alınması gerekiyordu. Bu konu ile bağlantılı olarak 03.06.2005 tarihinde kolluk kuvvetinin talebi üzerine Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, evinden hırsızlık yapıldığı belirtilen müştekinin konutunda ve eklentilerinde delil tespiti bakımından arama yapılmasına karar verilmesini Adana Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesinden talep edilmiştir. Mahkeme talep üzerine 2005/808 sayılı kararı vermiştir. Kararda, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116. ve devamı maddelerinde suç soruşturması yapılırken şüpheli ve onunla bağlantılı

olan kimselerin konutlarının üstlerinin ve eşyalarının aranması hususunun düzenlendiğinden bahsedilmiştir. Kararın devamında *"Adli Arama Yönetmeliğinin 9 maddesi hükmünce olay yeri inceleme işlemi sırasında konuta girilmesi gerektiği takdirde, C. savcısının karar ve emrinin bulunması gerekmektedir ancak 5271 sayılı yasanın 116 ve devamı maddelerinde belirtildiği üzere bu hüküm şüpheli, şüphelinin yakınları ve şüphelinin bulunması muhtemel yerler ile ilgili olarak geçerlidir"* denilmiştir. Ayrıca neticesinde *"suç nedeniyle şikâyetçi olan, şüphelinin belirlenerek yakalanıp yargılanmasını ve zararının giderilmesini talep eden şikâyetçinin konutunda veya eklentilerinde yapılacak aramaya rıza göstermemesi hayatın olağan akışına ve kanunun maksadına aykırıdır. Bu itibarla müşteki acıkça konutuna girilmesine itiraz etmediği takdirde konutunda ve eklentilerinde gerek gece vakti ve gerek gündüz zamanı delil tespiti yapılması maksadıyla arama yapılması için ayrıca karar veya izin gerekmemektedir."* denilmiştir. Karar kısmında *"Müştekinin şikâyeti üzerine rızasıyla yapılacak aramada izin gerekmediğinden talebin reddine"* şeklinde yazılmıştır.

Olay yeri inceleme kavramına genel anlamda bakıldığında, ülkemizde gerçek manada çok yakın bir geçmişe sahip olduğu için mevzuat hazırlanırken bu ayrıntı fazla dikkatleri çekmemiş olabilir veya uygulamada karşılaşılan durumlardan habersiz bir anlayışla da hazırlanmış olabilir. Mevzuatta bu konuda net bir ifade ve açıklamanın bulunmaması adli ve idari açıdan kafa karışıklıklarına sebebiyet vermiştir ayrıyeten kırtasiyeciliği arttırmıştır. Adana Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesinin 2005/808 sayılı kararı, durum itibarıyla ortada kalan konu için, mevzuatın ve doğal hukukun ruhu itibarıyla bu noktada ortaya çıkan karışıklığa bir yorum getirmiştir. Nitekim 12.06.2005 tarihinde Yarbaşı Erdoğan Çıtak Polis Merkezi İdaresinde müşteki Z.A.'nın meydana gelen AD. KS. 2005/S.N. 654 sayılı evden hırsızlık olayında konu ile ilgili nöbetçi C. savcısına bilgi verildiğinde nöbetçi C. savcısı bu durumu C.M.K.'nunda belirtildiği şekliyle bir adli arama olarak değerlendirir ve *"müşteki Z.A.'nın ikametinde şüpheli şahıs veya şahısların tespiti amacıyla ilgili araştırma yapılması ve şüpheli tespitine yaracak malzemelerin laboratuvar ortamında detaylı araştırma yapılması amacıyla belirtilen adreste arama ve el koyma izni verilmesi için yazılı bir talepte bulunulması"* talimatını verir. Talep yazısına *"şüphelilerin tespiti amacıyla olay yeri inceleme çalışması yapılabileceğini ve şüphelileri tespitte yarabilecek malzemelerin koruma altına alınmasını ve soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığı'na bilgi verilmesine ve 24 saat içerisinde hakim onayına sunulması"* şeklinde cevap verilmiştir.

Durum ile ilgili İçişleri Bakanlığı 2005 yılı içerisinde yaşanan sıkıntıyı aşmak adına 51 numaralı ve 67 numaralı genelgesi çıkararak bir düzeleme getirmeye çalışmıştır. Bu genelgelerde, olay yeri incelemesi yapılabilmesi için bir rıza talep formu oluşturularak, şikâyetçi veya mağdurun talep ve izni alınarak, olay yeri inceleme çalışmalarına yasal bir uygunluk aranmıştır. Rıza talep formuna istinaden kolluk görevlileri mağdurların kendilere ait mahallerde olay yeri inceleme çalışmalarına müsaade verdiklerine dair tutanak tanzim etmeye başlamışlardır. Fakat çıkartılan genelgeler olay yeri inceleme çalışmaları açısından ihtiyacı karşılamaya yetmemiştir. Kolluk birimleri, ülkenin farklı bölgelerinde olay yeri çalışmaları için adli mercilerle birlikte farklı prosedürler ve uygulamalar oluşturmuşlardır.

Kolluk kuvvetleri adli görevleri gereği olayı veya suçu ortaya çıkarmak için delil elde etmek çabasıdadır ama bunun mevzuata uygun şekilde yapmalıdırlar. Ülkemiz ceza adalet sistemi içerisinde, belli bir hukuki prosedür takip edilerek yapılan çalışmalar neticesinde delil elde edilmesi çok eskiye dayanmayan bir kavramdır. Elde edilen delillerin meşruiyeti ile ilgili A.B.D.'nin California eyalet'inde 1984 yılında meydana gelen Billy Greenwood olayı çok çarpıcıdır. Şubat 1984 tarihinde Federal Narkotik Birimine bağlı ajanlar Billy Greenwood'un uyuşturucu ticareti yaptığı bilgisini alırlar. Ayrıca komşusu tarafından yapılan ihbarda gece ilerleyen saatlerde çok sayıda aracın gelerek Greenwood'un evinde sadece birkaç dakika kaldıktan sonra ayrıldıklarını beyan etmiştir. Bu bilgi doğrultusunda Laguna Beach Police Departmanında görevli Detektif Jenny Stracner geceleri Greenwood'un evinin önünde araçları gözlemlemeye başlarlar. Detektifler bir defasında bir kamyoneti Greenwood'un evinden uyuşturucu bağlantılarının kurulduğu şüphelenilen bir mevkiye kadar takip etmişlerdir. 6 Nisan 1984 günü Stracner çöp toplayıcısından Greenwood'un kapısının önüne koyduğu plastik çöp torbasını getirmesini istemiştir. Çöp toplayıcısı da atılı vaziyetteki çöp torbasını detektife getirmiştir. Stracner çöp torbasını kontrol ettiğinde içinde narkotik madde kalıntıları, uyuşturucu kullanım materyalleri ve Greenwood'un müşterileri ile yaptığı uyuşturucu madde ticaretini gösteren telefon görüşme notlarını bulmuştur. Bu deliller ışığında Stracner arama kararı alarak Greenwood'un evinde arama yapmıştır. Yapılan arama neticesinde evde kokain ve haşhaş elde edilmiştir ve Greenwood ve Dyanne VanHouten narkotik suçundan tutuklandılar. Bir süre sonra Greenwood kefaletle serbest bırakılmıştır^{21,22}.

İlerleyen zamanlarda polis Greenwood'un evine gece geç saatlerde yapılan ziyaretlerin ihbarını almıştır. 4 Mayıs 1984 tarihinde Detektif Robert Rahaeuser çöp toplayıcısından Greenwood'un atılı durumdaki çöp torbasını almıştır ve içinde uyuşturucu kullanımı ile ilgili deliller tespit etmiştir. Rahaeuser bu doğrultuda arama kararı almıştır. Yapılan aramada uyuşturucu ticareti ile ilgili deliller elde etmiş ve Greenwood yeniden tutuklanmıştır. Fakat Orange County Temyiz Mahkemesi Greenwood'a karşı yapılan suçlamayı reddetmiştir. Çünkü People v. Krivda 1971 davasında olduğu gibi arama izni almadan şüpheliye ait çöp içinde yapılan arama California Anayasa'sını ve Dördüncü İyileştirmeyi ihlal ettiğini belirtmiştir^{21,22}.

Konu, üst mahkemelerden sonra Federal Yüksek Mahkeme'ye götürülmüştür. Greenwood'un avukatı durumun özel hayata müdahale olduğunu öne sürmüştür. Davalı taraf adına konuşan Michael J. Pear plastik torba içerisinde kapı önüne konulan çöplerin hayvanlar, çocuklar ve dilencilerin kolayca ulaşabileceği durumda olduğunu genel bir kanı olduğunu ve çöp toplayıcısının eline geçen torbanın da artık bu statüye girdiği ve özel mülkiyet statüsünü kaybettiğini savunmuştur. Yüksek Mahkeme, şüphelinin kapı önüne bırakmak üzere taşıdığı çöp poşetine izinsiz el konamayacağına, ancak sokağa bırakılmış çöplerin, hayvanlar, çocuklar ve dilencilerin kolayca ulaşabileceği "terk edilmiş malzemeler" olduğuna, dolayısıyla arama emri bulunmaksızın incelenebileceğine ikiye karşı altı oyla karar vermiştir^{21,22}.

Yukarıda bahsedilen örnekte olduğu gibi, bizim hukukumuzda da artık elde edilen delillerin, yapılan olay yeri inceleme çalışmalarının meşruiyeti, olması gerektiği gibi, artık sorgulanmaya başlanmıştır ve ilerleyen süreçte ceza-adalet sistemimizde daha da çok gündeme gelecektir. Mahkeme kararlarına doğrudan etki edecek bu durumun bizzat kolluk görevlileri ve adli merciler tarafından hassas bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir.

Olay yeri inceleme çalışmalarının, şüphelilere ait yerlerde yapılabilmesi için takip edilmesi gereken prosedürlerin yanında, suçun mağdurlarına ait mekânlarda yapılacak olay yeri inceleme çalışmalarının Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği 9. maddesinden dolayı farklı uygulama getirmiş olduğunu yukarıda belirtilmişti. Suçun mağduruna veya müştekiye ait yerlerde, olay yeri inceleme çalışmalarının herhangi bir arama emri veya arama kararı olmadan, meşru bir şekilde, aşağıdaki mevzuat metinlerine dayanılarak yapılması uygun olabilir. 5271 sayılı C.M.K. 'Mağdur ile şikâyetçinin

hakları kenar başlıklı madde 234 a bendi 1. fıkrasına göre, mağdur ve şikâyetçi, soruşturma evresinde delillerin toplanmasını isteme hakkına sahiptir denilmektedir. Kanun metninde yer bulan bu hak, mağdur tarafından teknik olarak belki bilinilmeyebilir fakat doğal olarak, kendisini mağdur konumuna düşüren suçun faillerinin yakalanabilmesi için, şahsına ait mekânlarda ve kendisine ait eşyalarda delil araştırması ve olay yeri inceleme çalışmalarının yapılmasını kolluk kuvvetlerinden beklemekte ve ummaktadır.

Duruma yine mağdur ve şikâyetçinin konumu tarafından bakıldığında, 5237 sayılı T.C.K. nın '*Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası*' kenar başlıklı madde 26'ya göre - (1) *Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.*(2) *Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*' hükmü mevcuttur. Fakat Danıştay 10. Dairesinin 13.03.2007 tarihli ve 2005/6392 Esas.,2007/948 K. sayılı Kararı ile:"...ilgilinin rızası..." ibaresi hukuka uygun bulunmayarak iptal edilmiştir. Danıştay 10.Dairesi"nin vermiş olduğu iptal kararı ile ilgili ilk defa 2005 yılında yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Yani hukuk sistemimiz şüphelinin rızasına dayanan işlemleri hukuka uygun bulmamaktadır. Dolayısıyla yukarıdaki metinle paralel olarak, doğrudan müştekinin veya mağdurun rızası da dikkate alınarak, bilimsel teknikler kullanılarak, olay yerinde şüphelilere ait iz ve delilleri elde ederek şüphelilerin kimlik bilgilerine ulaşılmaya çalışılabilirdi. Mağdurun kendi lehine olan delilleri toplamasını isteme hakkı doğrultusunda, kolluk kuvvetlerine olay yeri inceleme çalışmaları bağlamında hareket özgürlüğü sağlayacak destekleyici bir hüküm ifade edebilirdi. Fakat T.C.K. da yer alan düzenleme sanığın veya şüphelinin rızasını değil, mağdur veya şikâyetçi pozisyonundaki ilgilinin rızasını olarak değerlendirilebilir. İki tarafın rıza kavramı arasında fark vardır. Dolayısıyla, Danıştay'ın iptal kararının olay yeri inceleme çalışmalarına bir etkisi olmamalıdır²³.

Mağdur veya şikâyetçinin kendi tasarruflarında bulunan mahallerde, sadece şikâyetçi veya mağdur tarafın rıza ve talebinin varlığı olay yeri inceleme çalışmalarının yapılabilmesi için yeterli olabilmelidir. Arama talebi istemi yapılması, ilgili mercilerce değerlendirilmesi, geçecek süre içerisinde mağdurun normale dönmeye yönelik çabalarını geciktirecektir. Teknik olarak olay yeri inceleme çalışmalarının verimliliği de bu doğrultuda azalabilir. Mağdurların iradeleri dışında, hırsızlık, dolandırıcılık gibi

olaylarda, suçtan zarar gören insanları bir takım bürokratik işlemlerle yoracak şekilde konunun prosedüre bağlanmaması gereklidir.

Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği madde 9'un ortaya çıkardığı sorun, 5681 sayılı Kanunla P.V.S.K.'nin EK-6'ncı maddesinde, iki yıl sonra yapılan değişiklikle sona erdirilmiştir. Maddenin 7. ve 8. fıkralarında, olay yeri incelemesine ilişkin açık bir hüküm yer almaktadır. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun EK-6. madde de "*Polis, suçun delillerini tespit etmek amacıyla, Cumhuriyet savcısının emriyle olay yerinde gerekli inceleme ve teknik araştırmaları yapar, delilleri tespit eder, muhafaza altına alır ve incelenmek üzere ilgili yerlere gönderir. Olay yeri dışında kalan ve o suça ilişkin delil elde edilebileceği yönünde kuvvetli şüphe sebebi bulunan konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda yapılacak işlemler için Ceza Muhakemesi Kanununun arama ve elkoymaya ilişkin hükümleri uygulanır.*" ifadeleri geçmektedir. Buna göre kural olarak, olay yeri incelemesi Cumhuriyet savcısının emri ile yapılır. Emrin niteliği önemli değildir. Yazılı veya sonradan yazılı hale getirilmek üzere sözlü olabilir. Savcı ile yapılan ilk görüşme tutanaklarında ibare geçmesi yeterlidir. Ayrıca bir yazılı emir gerekmemektedir. 14 Haziran 2007 yılında yürürlüğe giren bu düzenleme, daha önce bahsedilen işlemlere ihtiyaç bırakmamaktadır²⁴. Yukarıda geçen ifade incelendiğinde olay yeri inceleme kavramı ve adli arama kavramının ayrıştırıldığı anlaşılabacaktır.

4.2. FİZİKİ KİMLİĞİN TESPİTİ ve PARMAK İZİ

Olay yeri inceleme mevzuatı ile ilgili olarak ceza adalet sistemimizde yapılan düzenlemelerin belki de en can alıcı noktası, kolluk kuvvetlerinin fiziki kimliğinin tespiti amacıyla kişilerden parmak izi alıp arşivlenme konusu olabilir. Fiziki kimliğin tespiti amacıyla genel olarak; kişilerden elde edilen fotoğraflar, parmak izi, avuç izi ve diğer ayırt edici fiziksel özellikler kullanılmaktadır.

Olay mahallerinde, uzmanlar tarafından tespit edilen delillerin başında parmak izleri gelmektedir. Parmak izi, parmakların son eklemi ve uç kısmındaki parmak ucu derisinde, göz ile görülebilen çıkıntıların meydana getirdiği kıvrımlı şekillerdir. Dış deriye ait bu çıkıntılara, papilla veya hat denir. Parmaklarımızı dikkatlice incelersek, parmak izlerinin, birçok hattın farklı biçimlerde bir araya gelmesiyle oluştuğu görülür.

Parmak izleri insan vücudunun fiziksel özelliklerinden yararlanılarak insanları ayırıştırma da kullanılan biyometrik metoddur. Herkes, eşsiz parmak izlerine sahiptir. Her insanda farklı olan parmak izleri, bu nedenle kimlik saptamaya yardımcı olabilirler.

Suçluları parmak izlerine göre kimliklendirmeyi ilk defa 1860'lı yıllarda Hindistan'da William James Herschel keşfetmiştir ve 1880'de Henry Faulds parmak izlerinin hayat boyu değişmediğini belirterek ilk adli çalışmada bulunmuştur. Parmak izleri kullanılarak ilk defa bir cinayet olayının aydınlatılması 1892'de Arjantin'de olmuştur. Parmak izi çalışmalarını sistematik hale getiren ve hala kullanılmakta olan on parmak tasnif sistemini kuran ve geliştiren Henry Faulds ile Darwin'in asistanı Francis Galton' dur. Bu gün kullanmakta olan parmak izi tasnif sistemi Francis Galton ve Henry Faulds tarafından temelleri atılan tasnif sistemidir parmak izleri, bizde 20.yy. başında, Macar asıllı Yusuf Cemil tarafından ülkemize getirilmiş ve kullanılmaya başlanılmıştır²⁵. Her temas bir iz bırakır mantığıyla, suç failleri istemeden veya gayri ihtiyari olarak olay mahallerinde, suç eşyaları veya olayla bağlantılı materyaller üzerinde parmak veya avuç izlerini bırakabilmektedirler. Olay yeri inceleme uzmanları tarafından olay mahallinden alınan parmak izleri, meydana gelen olayla ilgili olarak öncelikle herhangi bir şüpheli varsa onun parmak izi ile şayet yoksa parmak izi veri bankasında bulunan parmak izleri ile karşılaştırarak, olay yerinde elde edilen parmak izlerinin sahibi aranır. Fakat özellikle belirtmek gerekir ki meydana gelen suç olaylarında, çok yüksek bir oranda olayla ilgili birincil şüpheliler ilk başta yoktur. Bu durum göz önüne alındığında parmak izi arşivinde yapılacak taramanın, faili meçhul olan suçun soruşturmasında ve olası şüphelilere ulaşılmasında ne kadar önemli maddi delil kaynağı olduğu kesinlikle kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Sahip olunan parmak izi arşivi ne kadar geniş ise tarama sonucunda suç ile ilgili şüphelilere ulaşma şansınız o kadar yüksek olmaktadır.

Parmak izleri günümüze kadar, insanların bir nevi mürekkep ile parmak uçlarını boyadıktan sonra beyaz kâğıtlara temas ettirilerek, kâğıtlar üzerinde görünür parmak izleri bırakmaları ile alınıyordu. Alınan bu on parmak izleri tasnif yöntemleri ile ayırıştırılarak dosyalara kaldırılıp, arşivlenerek veri bankaları oluşturuluyordu. Olay yerlerinden getirilen parmak izleri sınıflara ayırıştırılarak, lüpler mercekle vasıtasıyla veri bankalarında aynı sınıftaki parmak izleri ile yan yana getirilerek uzmanlar tarafından manüel tarama ve eşleştirme yapılmaya çalışılıyordu. Parmak izleri manüel olarak alındıkları ve dosyalar halinde geleneksel yöntemlerle arşivlendikleri için çok etkin bir

şekilde kullanılamıyordu. Ülkemizde, arşivleme yapılırken manüel alınan parmak izlerinin bir nüshası, diğer illerde olduğu gibi Adana da parmak izi bankasında kalıyordu bir nüshası da merkezde Emniyet Genel Müdürlük veri bankasına gönderiliyordu. Bu nedenle olay mahallerinden elde edilen parmak izleri genel itibarıyla bölgesel düzeyde bir taramadan geçirilebiliyordu ancak önemli ve sansasyonel olaylarda elde edilen parmak izleri merkeze gönderiliyor ve ulusal bir taramadan geçiriliyordu.

Bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler neticesinde parmak izlerinde dijital arşivlemeye geçilmiştir. Dijital arşivlemeyle birlikte bir network sistemi kullanılmaya başlanmış ve neticesinde AFIS (Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi) ortaya çıkmıştır. AFIS terimi Automated Fingerprint Identification System kelimelerinin baş harflerinin birleştirilmesinden oluşmakta ve "Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi" anlamına gelmektedir. AFIS Sistemi 2002 tarihinde Adana Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü bünyesinde hizmete girmiştir. Bu sistemde tek parmak ve on parmak izleri scanner (tarayıcı) veya CCD kamera aracılığıyla bilgisayar ortamına atılmaktadır, işlenip tüm düzeltme işlemleri yapıldıktan sonra, parmak izleri yine otomatik olarak karşılaştırma yapacak seviyeye gelmektedir²⁶.

AFIS saniyede 26.000 karşılaştırma yapabilen bir sistemdir. Teknolojik donanım doğrultusunda bu sayı yükseltilebilir. AFIS ile parmak izi arşivlerinde bulunan milyonlarca iz taranarak, aralarından aranan özellikleri doğru olarak bulması çok kısa bir süre içerisinde olmaktadır. AFIS projesinin amacı; parmak izi tespit ve teşhis işlemlerine büyük bir doğruluk ve hız kazandırmaktır. Bu sistem, manüel yapılan hataları en aza indirip, bir parmak izi uzmanının olay yerinden bulup aylarca araştırdığı bir izi bir kaç dakika içinde bulması suretiyle zaman ve iş gücünden çok büyük tasarruf sağlamaktadır²⁷. Neticede bu sistemin de karar mekanizmasında insan vardır, parmak izi eşleştirmeleri hususunda "*bu iz, bu izdir*" diyerek hazırlanan raporlar insan tarafından yapılmaktadır.

1 Haziran 2005 tarihine kadar parmak izi alımı 1934 tarihli 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nu 5. maddesinde geçen hükümler dairesinde yapıyordu. Kanun, hazırlanış ve yürürlüğe giriş tarihi itibarıyla çok eskiye dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yılları göz önüne alındığında, kanun zamanı için uygun ve yeterli

sayılabılırdı. Kanun metni, en son değişikliğe uğramadan önce parmak izi konusunda aşığıdaki hükümleri ifade etmekteydi.

P.V.S.K. Madde 5 - Polis aşığıda gösterilen kimselerin parmak izlerini ve fotoğraflarını almaya salahi yetlidir.

A) (**Değişik:10/6/1935-2770/1 md.**) Polis veya Jandarma tarafından Cumhuriyet Müddeiumumiliğine tahkikat evrak ile birlikte veya doğrudan doğruya gönderip mezkür makamca yapılan tahkikat neticesinde Türk Ceza Kanununa göre ağır hapis cezasını istilzam eden suçlarla mezkür kanunda sayılı ammenin itimadı ve mal aleyhine işlenmiş suçların ve her nevi kaçakçılığın maznun ve mahkumlarının serserilerin ve mazanne-i su erbabının;

B) Yabancı memleketlerden Türkiye'ye kaçanların memleket içinde bir yerden başka bir yere naklolunanların, memleket dışına çıkarılanların;

C) Hüviyetlerini ispat edemeyenlerin;

D) Fuhuşla veya fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele nizamname ve talimatnameleri hükümlerine göre kendilerine (Umumi ev sahibi), (Birleşme yeri sahibi) ve (Umumi kadın) adı verilenlerin ve itiyat sebebiyle veya menfaat kastiyle kendilerini başkalarının zevkine terk edenlerin, fuhşa vasıtalığı itiyat edenlerin, beyaz kadın ticaretiyle meşgul olanların ve umumi kadın patronlarının;

E) Cumhuriyet Müddeiumumîlikleri ve adli ve askeri mahkemelerce bir meselenin tetkik ve tahkiki için parmak izlerinin fotoğraflarının alınmasına lüzum gösterilen kimselerin.

F) (**Ek: 16/6/1985-3233/1 md.; İptal: An. Mah. nin 26/11/1986 tarih ve 1985/8 E., 1986/27 K. sayılı Kararı ile**)

Yukarıda hükümleri yer alan, P.V.S.K.'nun 5. maddesinin kanun eski metni, hangi hallerde kişilerin polis-kolluk kuvvetleri tarafından parmak izlerinin ve fotoğraflarının alınabileceğı hükümlerini belirtmektedir. Kanun koyucu bu metinde, alınan biyometrik verilerin, hangi nedenle alınması gerektiğini açıklamakla birlikte, bu verilerin kişilerin fiziki kimliklerinin belirlemesinin yanı sıra, daha sonra kullanılmak üzere bu verilerin kayıt altına alınarak arşivlemesine yasal dayanak oluşturuyordu. Bu maddeye göre kolluğun bir kişinin parmak izini alabilmesi için kişi hakkında bir hazırlık soruşturması evrakı hazırlanarak, cumhuriyet savcılığına gönderilmesi ve bu kişinin yapılan tahkikat neticesinde T.C.K. na göre ağır hapis cezası gerektiren suçlardan birisini, kamu güvenini sarsan suçlardan birisini, mala karşı işlenen suçlardan birisini veya kaçakçılık suçlarından birisinin işlendiğı yönünde cumhuriyet savcısı tarafından karar verilmesi halinde parmak izi ve fotoğrafı alınabiliyordu. Ayrıca kanun hükmünde geçtiğı şekliyle kolluk, serseri ve mazanne-i su tabir edilen kişilerinde parmak izini alabilme yetkisine haiz idi. Burada geçen serseri kavramı herhangi bir işi, gücü olmayan, belli bir adresi bulunmayan, başkalarının üzerinden hayatı devam ettiren insanları kapsamaktadır.

Mazanne-i su kavramı ise hırsızlık, yağma, adam öldürme tecavüz gibi kişilerin maddi ve cinsel bütünlüğü ile mal varlığına yönelik işlenen suçlarından mahkûm olmuş ve bu suçları işlemeyi meslek haline getirmiş kişileri ifade etmektedir²⁸.

P.V.S.K. 5-B Bendinde ise yabancı ülkelerden yasal olmayan şekilde Türkiye'ye giriş yapan yabancıların, ülkemiz dâhilinde o dönem içinde geçerli iskân kanunu çerçevesinde zorunlu olarak bir yerden bir yere taşınanların ve sınır dışına çıkarılanların parmak izlerinin ve fotoğraflarını alınabileceğini belirtmektedir. Bu madde dâhilinde alınan parmak izleri öncelikle kimlik tespiti amacıyla yapılmıştır²⁸.

P.V.S.K. 5-C bendinde ise kimliklerini ispat edemeyenlerin parmak izlerinin ve fotoğraflarının alınabileceği hükmü vardır. Bizim mevzuatımızda kimlik taşımamak suç değildir. Fakat meydana gelen bir suçun akabinde, makul şüphe çerçevesinde durdurulup kimliği sorulan kişi kimliğini ispat etmek zorundadır. Kişinin kimliğinin tespit edilememesi veya nüfusa kaydının olmadığına anlaşılması halinde bu kişinin kimliğinin tespiti amacıyla ya da nüfus kaydının gereği için parmak izi ve fotoğrafı alınabilir²⁸.

P.V.S.K. 5-D bendinde ise genel sağlık açısından fuhuşla geçen hastalıklarla mücadele için fuhuş mesleği içerisinde yer alan kimselerin takip edilebilmesi amacıyla idari bir anlayışla parmak izi ve fotoğrafı alınabilir²⁸. P.V.S.K.-5-E bendine göre, mahkeme ve savcılıklarca da, lüzum görülmesi halinde kişilerin fiziki kimliklerinin tespiti amacıyla fotoğraf ve parmak izlerinin alınabileceği belirtilmiştir²⁸.

Fiziki kimliğin tespiti amacıyla 1 Haziran 2005 öncesi P.V.S.K. dışında 1412 sayılı CMUK'nu da dâhil olmak üzere mevzuatımızda bu konularda bir düzenleme bulunmamaktaydı. 2005 yılında yapılan düzenlemeler ile birlikte kolluğun P.V.S.K. madde 5 çerçevesinde adli nedenlerle yaptığı fiziki kimliğin tespit işlemleri, mevzuat hiyerarşisi içinde 5271 sayılı C.M.K. 81. madde hükümleri gereğince son bulmuştur. Daha sonra yürürlüğe giren genel bir kanun olan C.M.K. özel bir kanun olan P.V.S.K.'nın ilgili maddelerini etkisiz kılmıştır.

C.M.K. FİZİK KİMLİĞİN TESPİTİ Madde 81 - (Değişik madde: 25/05/2005–5353 S.K./5.mad)

(1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer

almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

(2) *Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.*

Yukarıda belirtilen, Fiziki kimliğin tespiti başlıklı C.M.K. 81. madde de, adli bir durum nedeniyle fiziki kimliğin tespitinin yapılıp arşivlenebilmesi ağır şartlara bağlanmaktadır. Buna göre, bir kimsenin biyometrik verilerinin alınabilmesi için öncelikli olarak, kişinin itham edildiği suçun yaptırımının, üst sınırını iki yıl veya daha fazlasını gerektirmelidir. Bununla birlikte yukarıda sayılan kişiye ait veriler Cumhuriyet Savcısının emriyle alınabilir ve kesinlikle tahkikat dosyasına konulmalıdır. Öncelikle, suçun yaptırım suresi belirleyici faktör olmaktadır. Buraya kadar durum normal olarak kabul edilebilir fakat buradaki sıkıntı, alınacak olan biyometrik verilerin arşivlenme için bir veri bankasına dahil edilmeyerek yalnızca tahkikat evrakına eklenerek dosya ile birlikte kaldırılmasıdır.

81. maddenin ikinci fıkrasında yer alan ifadeye göre, bu veriler, kişi ile ilgili mahkûmiyet kararı verilmezse Cumhuriyet savcıları huzurunda yok edilecektir. C.M.K. 82. madde de C.M.K. 75 ve 81. maddelerinde geçen bu işlemlerle ilgili bir yönetmeliğin çıkarılması hükmü yer almıştır. Duruma açıklık getirmesi gereken "*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*" ise aşağıdaki hükümler yer almaktadır;.

Fizik Kimliğin Tespitinde Uyulacak Esaslar

Madde 15 - Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin teşhisi için gerekli olması hâlinde, Cumhuriyet savcısının emriyle, fotoğrafı, iris görüntüsü, beden ölçüleri, diş izi, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak eşkâl bilgileri, kulak, dudak gibi organların bıraktığı kimlik tespitine yarayabilecek vücut izleri ile sesi ve görüntüleri, fizik kimliğin tespitinde kullanılan diğer teknik yöntemler ile kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

Fizik kimliğin tespitinde, öncelikli olarak elin iç yüzeyindeki derinin özel kıvrımlı şekilleri olan parmak ve avuç içi izleri, fotoğrafı ve eşkâl bilgileri kullanılır. Bu işlemler olay yeri inceleme ve kimlik tespit konusunda özel eğitim almış uzman kolluk mensubu tarafından yapılır.

Fizik kimliğin tespiti açısından, kişinin ağızındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması diş tabibi tarafından yapılır.

Soruşturma veya kovuşturma aşamasında da hâkim veya mahkeme kararıyla fizik kimliğinin tespitine ilişkin işlemler yaptırılabilir.

Verilerin imhası

Madde 16 - *Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde bu Yönetmeliğin 15 inci maddesi hükümleri uyarınca elde edilen veriler, Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.'*

Yukarıdaki yönetmeliğe bakıldığında, C.M.K. madde 81'den pek bir farkı yoktur sadece bu verilerin kimler tarafından alınabileceği, dış izleri ile ilgili incelemenin kim tarafından yapılabileceği ve nerede muhafaza edileceği açıklanmıştır.

Birçok adli kolluk görevlisine göre, kanun hazırlayıcılar tarafından mevzuat da yapılan bu değişiklik çok büyük bir eksikliktir. Uygulamada çok büyük sıkıntılara yol açabilecek bir durum ortaya çıkabilecektir. Çünkü mahkemeye sevk edilen şüphelilerin parmak izi ve fotoğrafları gibi biyometrik verileri sadece C. savcısı emir verirse alınıyor ve bu kayıtlar tahkikat evrakı ile birlikte adliyeye gönderiliyordu. Bir tarafta delilden şüpheliye gidilmesinden bahsedilirken diğer taraftan kolluğun en önemli delil kaynaklarından parmak izi ve fotoğraf arşivlerinden oluşan biyometrik veri bankalarına veri aktarımını durduruluyordu. Çünkü C.M.K. 81. Madde dâhilinde, suç şüphesi altında olan kişilerden alınan kayıtlar kolluk kuvvetlerinin veri bankasına kayıt edilmiyor sadece hazırlık soruşturması evrakına ekleniyordu. Kolluk tarafından, kanun maddesinin bu yönü ile eksiklik barındırdığı düşünülmekteydi. Biometrik kayıtları alınan kişinin, kovuşturma süreci ne kadar zaman alacaktır ve ülkemiz koşulları göz önüne alındığında, geçen aylar ve yıllar sürecinde, mahkeme kararına göre kişilerin biyometrik veri kayıtların akıbeti ne olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak, yeni kanuni düzenlemede, adli mercilerin şüpheli şahıslarla ilgili olarak yapılan soruşturma ve kovuşturmalar

sonucunda, kovuşturmayaya yer olmadığı, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi neticelerinde, verilerin imhasından bahsedilmiş fakat mahkûmiyet konusu ortaya çıkarsa tahkikat dosyalarında ekli bulunan verilerin ne şekilde değerlendirileceği hakkında ilgili kanun maddesi ve yönetmelikte de bahsedilmemiştir. Ayrıca konu ile ilgili C. savcısı ve mahkemelerin, o kadar iş yükü altında, bir de kovuşturma evrakı arasında yer alan biometrik veri kayıtlarının akıbetlerini dikkate alacaklarını ve bu konunun düzenli bir şekilde takibinin yapabileceğini düşünmek yanlış olabilir.

Diğer taraftan karşıt görüşlere göre, C.M.K. 81. madde yerinde bir değişikliktir. Bu teze göre kolluğun fotoğraf ve parmak izi alması bir tür fişleme idi ve bir şekilde insanları kontrol altında tutabilmek için kullanılabilirdi. Kişisel verilerin alınıp depolanması ile aslında parmak izleri değil, kişilerin kendileri kayıt altına alınıyor ve takip ediliyor düşüncesi, bu tezin temelini oluşturmaktadır. Kişilerin parmak izlerinin alınması, somut bir durum yoksa özel hayatın gizliliğinin ihlali olarak algılanıyordu. Ayrıca Anayasa 15. Maddeye göre de "*Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*" ifadesine paralel olarak, neticesi belli olmamış bir durum için insanlara sanki suçluymuş gibi davranılıyordu ve C.M.K. 81. madde ile bu durum artık sona ermişti²⁹.

1934 senesinde yürürlüğe giren P.V.S.K.'nun 5. maddesi günümüz gereklerine göre güncel hale getirilmesi doğru bir yaklaşımdır. Yasalara karşı yapılan hareketler olan suç olgusunu, kolluğun alınan tedbirlerle çok yüksek oranlarda önleyememesi doğal bir durumdur. Suçun ortaya çıkmasıyla birlikte artık faillerin tespiti aşaması başlamaktadır. Suçun faillerinin kimlik tespitine götüreceği olan parmak izleri gibi biyometrik deliller, suç soruşturmalarında en yararlı delil kaynaklarından. Suç mahallerinden elde edilen parmak izi delillerinin, faile ulaşmak için arşivlerde taranmasına gerekmektedir. Parmak izi arşivinin kaynağı, büyük oranda kolluk tarafından haklarında adli işlemler yapılan şahıslardan alınan parmak izleri tarafından oluşturulmaktadır. Bu nedenle, suç soruşturmaları kapsamında, herhangi bir adli işlem nedeniyle kolluğa getirilen kişilerden alınan parmak izleri, mevcut sisteme daha önce kaydedilen parmak izleri ile karşılaştırılmadığından ve de arşivlenemediğinden dolayı suç soruşturmalarında istenilen başarı elde edilemeyebilir.

Bu konuda belki de en önemli örnek, 22 Mayıs 2007 tarihinde Ankara-Ulus'ta Anafartalar da meydana gelen canlı bomba eylemidir. Patlamada saldırgan ile birlikte 7 kişi öldü 91 kişi de yaralandı³⁰. Terör saldırısından birkaç gün sonra Ankara Valisi Kemal Önal, Ulus'taki Anafartalar İş Merkezi önünde dün düzenlenen ve 7 kişinin ölümüne yol açan saldırıyı olayda ölen Güven Akkuş adlı kişinin düzenlediğini açıkladı. Önal, kopmuş iki parmak üzerinde yapılan parmak izi ve DNA analizinden, eylemi 1979 doğumlu Güven Akkuş'un yaptığını belirlendiğini söyledi³¹.

Ulus patlaması olayında, ilk açıklamalar bunun bir intihar saldırısı olabileceği ve canlı bomba kullanılarak yapılmış olabileceği şeklindeydi ve PKK terör örgütü tarafından düzenlenmiş olabileceği varsayılıyordu. Çünkü olayın işleniş tarzı, olayda kullanılan patlayıcı türü ve istihbarat raporları bu yöndeydi. Fakat intihar saldırısını gerçekleştiren teröristin kimliğinin, olay yerinde bulunan kopan iki parmaktan tespit edilmesi sonrasında, DNA analizinde aynı neticenin çıkması, intihar saldırısını gerçekleştiren teröristin örgüt bağlantılarının ortaya çıkması, bulmacanın eksik parçalarının tamamlanmasını sağlamıştır. Meydana gelen olaylarda, insanların kafalarında olayla ilgili kurdukları senaryolar yeterli değildir, yinelediğimiz gibi delillendirilmesi gerekmektedir. Kolluk kuvvetlerinin parmak izi arşivlerinde, teröristin kayıtları bulunmasıydı, belki de failin kimliği tespit edilemeyecekti, hem de bu kadar kısa süre içerisinde.

Parmak izleri sayesinde kolluk kuvvetleri yaptıkları birçok suç soruşturmasında, olayın failine ulaşabilmiştir. Parmak izinin etkin bir şekilde kullanabilmesi için temelde geniş bir veri bankasının olması gerekmektedir. Eğer parmak izi veri bankasına veri akışı durdurulursa, bir süre sonra olay mahallerinden elde edilen parmak izleri ancak olayın faileri elinizde ise delillendirme yardımıyla bulunacaktır fakat elinizde şüpheli yoksa sizi şüpheliye götüremeyecektir.

Parmak izleri sayesinde sahte kimlik kullanan şahısların gerçek kimlikleri ortaya çıkabilecektir. 12 Nisan 2007'de Adana'da, kentin en kalabalık olduğu Çakmak caddesindeki bir internet kafede, bebek çantasına koyduğu el bombası ve 9 kilo 750 gram A-4 plastik patlayıcı ile eylem emri beklerken yakalanıp tutuklanan, ilk aşamada kimlik bilgilerini vermeyen kadın canlı bombanın kimliği, daha sonra belirlenebilmiştir. Olay günü, ticari takside yakalanan saçları röfleli, tırnakları ojeli kot pantolonlu kadın canlı bombanın üzerinden, Antalya nüfusuna kayıtlı Mebruke Binici'nin kimliği çıkan canlı bombanın gerçek kimliğinin Hatice Arat olduğu anlaşılmıştır. Fotoğraflarının gazetelerde

yayınlanması üzerine kimliği açıklanmayan annesi Adana'ya gelip kızını teşhis etmiştir. Emniyet Müdürlüğü'ne giden anne, yakalanan canlı bombanın, kızı 29 yaşındaki Hatice Arat olduğunu söylemiştir³².

Yine benzer bir şekilde, Adana'da 25 Mayıs 2007 günü 11 kilo 300 gram plastik patlayıcı, 2 el bombası ve 12 fünüye ile birlikte takside yakalanan kadın canlı bomba, ifadesinde ideolojik söylemler dışında susma hakkını kullanmıştır. Canlı bombanın üzerinde bulunan Ebru Kara kimliği sahte çıkan ve gerçek kimliğinin saptanması için çalışmalar yapılmıştır. Şahıs ne kollukta, ne de mahkemede gerçek kimliğini açıklamamıştır. Daha sonra gerçek kimliğinin Ayfer Ayçiçek olduğu anlaşılmıştır. Ebru Kara sahte isimli 27 yaşındaki Ayfer Ayçiçek tutuklanıp, hakkında 'Silahlı terör örgütüne üye olmak, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurmak yanı sıra başkalarına ait kimlik veya kimlik bilgilerini kullanmak, resmi belgede sahtecilik suçlarından da dava açılmıştır^{33,34}.

Sadece şüphelilerin değil, bazen de mağdurların kimliklerin tespiti, meydana gelen suç olaylarının aydınlatılması açısından yol gösterici olabilir. 22 Mart 2007 günü Adana Egebağatur Bulvarında sabah erken saatlerde ortaya çıkan, "kesik baş cinayetin" de böyle bir vaka yaşanmıştır. Olay gece geç saatlerde bulvar kenarında su akıntısının yanında gerçekleşmiştir. Olay yerinde yapılan değerlendirmelerde, kan döküntülerin şekli incelendiğinde cinayet olayının kaldırım kenarında kesici bir alet ile gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Ve aynı aksiyon devamında, cesedin kafası gövdeden ayrılmıştır. Cesedin baş kısmı olay yerinde bulunamamıştır. Maktul üzerinde herhangi bir kimlik veya kimliğini ortaya çıkartacak belge bulunamamıştır. Cesette yapılan incelemelerde 20'li yaşlarda bir erkek şahsa ait olduğu ve temel olarak yapılan fiziksel tespitler haricinde net bir kimliklendirme bilgisi ortaya çıkmamıştır. Şahsın on parmak izi alınarak kimlik tespiti amacıyla parmak izi arşivinden tarama yapılmış fakat tarama da kayıtlı parmak izleri ile eşleşmemiştir. Ayrıca şahıstan DNA örneği de alınmıştır. Soruşturmacı kolluk görevlileri olayla ilgili bir profil çıkartarak olayı çözmeye çalışırlar. Olay yerinde bir takım maddi deliller vardır, fakat en önemli ayrıntı mağdurun kimliği belli değildir. Şayet maktulün kimliği ortaya çıkarsa gerisi çorap sökücü gibi gelebilecektir. Olaydan üç gün geçmiş olmasına rağmen, şahsın kimliği ile ilgili herhangi bir gelişme olmaz. Bununla birlikte konu ile bağlantılı bir kayıp müracaatı kolluk kuvvetlerine intikal etmez. Belki fail bir nevi şahsın kimliğinin belirlenebilme ihtimali düşüncesiyle cesedin baş kısmını gövdeden ayırarak olay yerinde bırakmamıştır. Geçen süre zarfında 20 yaşlarında bir bayan, ikamet

ettiği bölge polis merkezine giderek erkek arkadaşının birkaç gündün beri kayıp olduğunu söylemiştir. Polis merkezi görevlileri "kesik baş" cinayeti olayından bahsederek cesedin üzerinden çıkan kıyafetleri şahsa gösterirler ve şahıs, kıyafetlerden birini teşhis ederek kendisi tarafından hediye edildiğini söyler. Artık maktulün kimliği belirlenmiştir şahıs Cihan K.'dir. Cinayet olayının arkası çorap söküğü gibi gelir. Maktulün abisi olayla ilgili gözaltına alınır. Can K. ifadesinde olayı açıklayarak suçu ifa ettiğini kabul eder, kesik başı ve diğer delillerin de yerlerini gösterir. Cinayet kardeş tarafından işlendiği için olay akabinde aile tarafından kimse kayıp olarak polise müracaatta bulunmamıştır. Ayrıca maktulün düzenli bir işi olmaması ve il dışında çalışması da yokluğunun diğer insanlar tarafından fark edilmemesini sağlayabilecektir. Fakat bu şahsın kız arkadaşı, polise gidip teşhiste bulunmasaydı, belki de olay çok uzun bir süre ya da hep faili meçhul kalabilirdi ve adalet yerini bulamayabilirdi. Şayet bu şahsın parmak izi kaydı, bir şekilde arşivde olsaydı, mesela ehliyet alırken veya askerlik hizmetini yaparken, toplumda infial yaratan bu vaka, sadece kayıtlar kullanılarak daha çabuk çözülebilirdi.

Yine bu konu paralelinde, Adana ilinde işlenen faili meçhul bir cinayet vakasından bahsedilebilir. 11.10.2006 günü akşam saatlerinde Adana merkez Seyhan ilçesine bağlı Camuzcu Köyü'ne giden yol ile kesişen dere içerisinde bir ceset bulunur. İlk bakışta bir kadın cesedi olduğu anlaşılır. Ceset sudan çıkarılır, muhtemelen ölü katılığı gerçekleşmiştir. Önce boğulma gibi görünen olayda, ceset sudan çıkarıldıktan sonra yapılan incelemede ceset üzerinde ateşli silah yaraları olduğu ortaya çıkar, olay cinayettir. Olayın gerçekleştiği yer muhtemelen maktulün bulunduğu yer değildir maktul büyük bir ihtimalle suda sürüklenerek bulunduğu yere gelmiş ve takılmıştır. Maktulün bulunduğu yer ve su akıntısı civarı ıssız ve yerleşimin olmadığı bir yerdir. Maktul üzerinde yapılan incelemede herhangi bir kimlik veya kimliğini ispat edecek bir materyal çıkmaz. Maktulün on parmak izleri alınarak AFIS kayıtlarından kontrol edilir fakat herhangi bir eşleşme olmaz. Bu olay ile ilgili muhtemel kanaat, cinayet muhtemelen aile içi bir olaydır ve maktulle ilgili herhangi bir kayıp müracaatı veya bilgi veren olmaz ayrıca muhtemelen şahıs kapalı bir sosyal çevre içerisinde yaşıyordu ve onun yokluğunu ortaya çıkartacak bir durum olmamıştır. Neticede maktulün kimliğine ulaşamaz. Belki bu cinayet olayı da maktulün kimliği ortaya çıksaydı çözülebilirdi. Halen maktulün bilgileri Emniyet Genel Müdürlüğü Kimliği Belirsiz Cesetler Albümünde yer almaktadır. Olay şu an için faili meçhul durumdadır. Adalet yerini bulmamıştır. Eğer bir şekilde

maktulün parmak izi kayıtları olsaydı, kısa zamanda kimlik bilgilerine ulaşıp akabinde cinayet çözülebilirdi.

Son olarak kişisel verilerin kaydedilmesi konusuna adli konulardan farklı bir boyutta bakılabilir. Ülkemizde ve dünyada meydana gelen deprem, sel gibi felaket olayları, terör saldırıları, kazalar ve yangınlar sonucunda ne yazık ki toplu ölümler gerçekleşmektedir. Özellikle büyük felaketlerde can kaybı on binlerle ifade edilmektedir. 2005 yılında Güneydoğu Asya'da yaşanan tsunami felaketinde, 174.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Üzerinde yaşadığımız topraklar deprem kuşağı içinde yer almaktadır. Ülkemizde 1999 yılında Sakarya merkezli depremde 20 binin üzerinde insanımız yaşamını yitirmiştir. O olağanüstü zor şartlarda, kurtarma çalışmaları bile güç bela şartlar altında yapılırken kimliklendirme çalışmaları ne şekilde yapılabilmiştir, konu son derece düşündürücüdür. Adana'da 1998 depreminde 144 insanımız hayatını kaybetmiştir. İstanbul'da 15 Kasım 2003 tarihinde Neve Şalom ve Beth İsrail sinagoglarına düzenlenen saldırılarda 25 kişi hayatını kaybetmiş, 303 kişi yaralanmıştır. Sinagog saldırılarından beş gün sonra Beyoğlu'ndaki İngiltere Başkonsolosluğu ile Levent'teki HSBC Genel Müdürlüğü'ne yapılan intihar saldırılarında 29 kişi hayatını kaybetmiştir, 450'nin üzerinde Türk ve İngiliz vatandaşı da yaralanmıştır³⁵. Bunlar sadece birkaç örnektir. Toplu ölümlerin gerçekleştiği olayların devamında mağdurların kimliklerinin tespiti birçok yönüyle zorunluluktur. Bu olaylarda, mağdurların kimliklerinin tespit edilmesi işlemleri bir takım zorlukları ve prosedürleri de beraberinde getirmektedir. Mağdurların kimliklendirilebilmesi için farklı yöntemler vardır, DNA analizleri, diş profilleri kullanarak, şahısların bedensel özelliklerini dikkate alarak, özel eşyalarına göre ayrıştırarak veya parmak izi verilerini kullanmak gibi. Bu yöntemleri kullanabilmemiz için mağdurların ölüm öncesi ve sonrası kişisel datalarına sahip olmamız gerekmektedir. DVI (Disaster Victim Identification-Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi) çalışmalarında, şayet cesetlerin parmak izleri alınabiliyorsa, en kolay, en çabuk ve en ucuz şekilde sonuç alınacak yöntem, parmak izi arşiv kayıtları olabilir. Geniş bir parmak izi veri arşivi felaket kurbanlarının kimliklendirilmesi açısından da çok faydalı olabilir.

1 Haziran 2005 tarihinde yapılan değişiklikler ile kişisel verilerin, yani parmak izlerinin alınması ve depolanması, kanuni düzenlemeler neticesinde neredeyse bitme noktasına gelmiştir. Yasa koyucu kolluğun taleplerini göz önüne alarak ve yaşanan gelişmeler ışığında alarak, bu konuda ortaya çıkan eksikliği kapatmak için 2 yıl sonra ek

bir kanun değişikliği yapmıştır. Polis Vazife Salahiyet Kanunu'nun 5. maddesi değiştirilmiştir. 02.06.2007 yürürlüğe giren maddenin son hali aşağıdadır.

P.V.S.K. Madde 5 - (Değişik madde: 02/06/2007-5681 S.K./2.mad)

Polis;

- a) Gönüllü,*
  - b) Her çeşit silah ruhsatı, sürücü belgesi, pasaport veya pasaport yerine geçen belge almak için başvuruda bulunan,*
  - c) Başta polis olmak üzere, genel veya özel kolluk görevlisi ya da özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen,*
  - ę) Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan,*
  - d) Sığınma talebinde bulunan veya gerekli görülmesi halinde, ülkeye giriş yapan sair yabancı,*
  - e) Gözaltına alınan,*
- kişilerin parmak izini alır.*

Birinci fıkraya göre alınan parmak izi, ait olduğu kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve kim tarafından alındığı belirtilmek suretiyle, bu amaca özğü sisteme kaydedilerek saklanır. Ancak, parmak izinin hangi sebeple alındığı sisteme kaydedilmez.

Olay yerinden elde edilen ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen parmak izleri, kime ait olduğu tespit edilinceye kadar, ilgili soruşturma dosya numarası ile birlikte sisteme kaydedilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 81 inci maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 21 inci maddesi hükümlerine göre alınan parmak izleri de bu sisteme kaydedilir.

(a) bendi hariğ birinci fıkra ile dördüncü fıkra kapsamına giren kişilerin ayrıca fotoğrafları alınarak, ikinci fıkrada belirlenen esaslara uygun olarak parmak izi ile birlikte sisteme kaydedilir.

Bu sistemde yer alan bilgiler, kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütölmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddi geręeęin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve kolluk tarafından kullanılabilir.

Kolluk birimleri, kimlik tespiti yapmak ya da olay yerinden alınan parmak izini karşılaştırmak amacıyla doğrudan bu sistemle bağlantı kurabilir.

Sistemde kayıtlı bilgilerin hangi kamu görevlisi tarafından ve ne amaçla kullanıldığının denetlenebilmesine imkân tanıyan bir güvenlik sistemi kurulur.

Sistemde yer alan kayıtlar gizlidir; altıncı ve yedinci fıkralarda belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz.

Sisteme kayıtlı olan parmak izi ve fotoğraflar, kişinin ölümünden itibaren on yıl ve her halde kayıt tarihinden itibaren seksen yıl geğtikten sonra sistemden silinir.

Parmak izi ile fotoğrafların sistemde kaydedilmesi ve saklanması ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin diğer esas ve usuller, İçişleri Bakanlığı tarafından Adalet Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Bu değişiklik ile 1934 yılından bu güne kadar geçen süre zarfında ortaya çıkan güncel durum ve ihtiyağlar, mevzuatlarda yaşanan değişikliklerin ortaya çıkarttığı kanun boşlukları giderilmiştir. Yeni düzeleme ile köklü değişiklikler yapılmıştır.

Öncelikle Ceza Muhakemesi Kanununu 81. Madde ve Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik Madde 15’de, fiziki kimliğin tespiti ile ilgili olarak kişilerin ses, kulak izi ve hatta dudak izlerinin dahi alınarak soruşturma dosyasına eklenmesinden bahsetmektedir. Kişisel veri kayıtları detaylı olarak istenmektedir. Fakat P.V.S.K. yeni 5. madde de ise sadece alınacak verilerin fotoğraflar ve parmak izleri olduğunu belirtmektedir, C.M.K.'ya göre arşivlenebilecek kişisel veri kavramı daraltılmıştır. Bu veriler kolluğun suç soruşturmaları için günümüz şartlarında yeterli sayılabilir.

Ayrıca yeni madde 5, eskisiyle kıyaslandığında parmak izi ve fotoğraf alımı hususunda sadece adli konularla sınırlandırılmamış idari boyutlu olarak pasaport alımı, sürücü belgesi alımı gibi durumlarda dâhil edilerek çok geniş bir boyut kazandırmıştır.

Kanun değişikliği ile fişleme algısını önlemek amacıyla, alınan parmak izlerinin ne amaçla alındığını yazılamayacağını, bu amaçla, ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önüne geçmek maksatlı alınan parmak izlerinin kim tarafından ve ne zaman alındığının belirtilmesi istenmiştir. Mevzuat değişikliği öncesi alınan parmak izi ve fotoğrafların yanına, kişilerin dosyasına, mahkemece kesinleşen hiçbir hüküm olmadan, daha soruşturma aşamasında şahsa isnat edilen suç adının yazılması doğru değildir. Çünkü kollukça isnat edilen bu suç adları, dosya var oldukça arşiv kaydı bulunan kişi hakkında olumsuzluklara neden olabilirdi. Çok eski olan bu uygulama, haklı olarak insanlar için bir ön yargı oluşturabilmektedir, sona erdirilmesi yerindedir. Yeni düzenleme hükmüyle, alınan verilerin sadece "kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddi gerçeğin soruşturulması amacıyla" adli merciler ve kolluk tarafından kullanılabileceğini, başka hiçbir şekilde kullanılamayacağını belirtilerek, bu kayıtların gizli olduğunu ve bu gizliliğin sağlanması amacıyla bir sistemin oluşturulması hükmünü içererek, meydana gelebilecek özel hayat ihlali iddialarına set çekmiştir.

Fiziksel verilerin, özellikle parmak izlerinin kaydedilip arşivlenerek bir veri bankası oluşturulmasının değeri önümüzdeki yıllarda daha iyi anlaşılacaktır.

4.3. BEDEN MUAYENESİ VE VÜCUDDAN ÖRNEK ALINMASI, GENETİK İNCELEMELER

Vücut muayenesi, soruşturulan bir suç çerçevesinde maddi delil elde etmek maksadıyla şüpheli veya mağdur bedeni ile ilgili suçun özelliğine göre yapılan bilimsel çalışmalardır. Vücuttan örnek alınması da aynı şekilde suç ile bağlantılı delil elde etmek amacıyla şüpheli veya mağdurdan kıl, kan, tükürük, tırnak benzeri sıvı veya biyolojik örnek alınması işlemidir³⁶.

Mevcut anayasamızın 17. Maddesine göre "Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz." hükmü geçmektedir, bunun dışında 1412 sayılı CMUK'nu moleküler, biyolojik ve genetik incelemeler konusunda herhangi bir düzenleme içermiyordu. İnsanların vücutlarından örnek alınması ve bu şekilde delil araştırması yapılması için kolluk kendi inisiyatifi çerçevesinde durumu yönlendirebiliyordu. 5271 sayılı kanun içerisinde yer alan hükümlerle, bu konu ilk defa mevzuatta yer almıştır. C.M.K.'nin 'Gözlem Altına Alınma, Muayene' başlıklı Üçüncü Bölüm'ünde yer alan kanun maddeleri bu konuyu içermektedir. C.M.K. madde 75'de şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, madde 76'da diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, madde 78 moleküler genetik incelemeler, madde 79'da Hâkimin kararı ve inceleme yapılması madde 80'de Genetik inceleme sonuçlarının gizliliği 82. maddede ise bu hükümlerle ilgili bir yönetmeliğin çıkarılması hükmü yer almıştır³⁶.

Bu bölümde geçen hükümlerden özellikle madde 78'de geçen "75 ve 76. maddelerde öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır." ve madde 79'da geçen "78 inci madde uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir." hükümleridir. Kısacası hangi hallerde moleküler biyolojik genetik incelemelerin yapılabileceği, bu kararın kim tarafından verilebileceği ve bu incelemelerin yapılacağı bilirkişinin belirlenmesi hükümleri netleştirilmiştir.

C.M.K. da moleküler biyolojik genetik uygulamaların, ne şekilde yapılacağını gösterileceği hakkında Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler Ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik de 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 1. maddesinde belirtildiği gibi "Bu Yönetmelik; bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delillerin elde edilmesi; ayrıca, maddî gerçeğin ortaya çıkartılması bakımından şüpheli, sanık, mağdur ve diğer kişilerin beden muayenelerinin yapılması, tıbbî incelemelerde bulunmak üzere vücuttan, kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınması, moleküler genetik incelemeler ile şüpheli ve sanığın kimliğinin teşhisi için gerekli fizikî özelliklerin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu yönetmelikte geçen esasların ne şekilde uygulanacağını gösterir prosedürde, moleküler biyolojik incelemelerin yapılırken, gizlilik ve güvenlik tedbirlerinin alınması hususu özellikle belirtilen noktalardır. Bu incelemeler yapılırken usul tıpkı Adli ve Önleme Aramaları usulünde olduğu gibi genel olarak kişinin vücut bütünlüğü ve mahremiyeti ile ilgili hakları ön planda tutulmuştur, ayrıca katı bir hukuki prosedür benimsenmiştir. Yönetmeliğin 8. maddesindeki "*Bu müdahaleler ancak tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.*" hükmü ile kimlerin bu işlemi yapabileceği gösterilmiştir.

Yönetmeliğin Diğer İşlemler kenar başlıklı 23. Maddesinde – "*Kişinin vücut yüzeyinde bulunan atış artığı gibi biyolojik olmayan örnekler, elbiseleri ve diğer eşyaları üzerinde bulunan örnekler ile vücut yüzeyinden başkasına ait olduğu açıkça belli olan kıl, tüy, lif gibi örnekler olay yeri inceleme uzmanları tarafından alınabilir.*" hükmü ile olay yeri inceleme görevlilerinin yapacağı el svabı ve benzeri çalışmalara dayanak oluşturulmuştur.

Yeni düzenlemelerde, beden muayenesinden ve bedenden örnek alınmasından detaylı bir şekilde bahsedilmesinin yanında, alınan bu örneklerin saklanıp saklanmayacağı, bir veri bankası oluşturulup oluşturulmayacağı konusuna değinilmemiş ve bir boşluk bırakılmıştır. Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, moleküler, biyolojik, genetik incelemeler konularında yapılan düzenlemeler yerindedir. Özellikle DNA'nın keşfi ile suç araştırmalarında, biyolojik delillerden faydalanılmaktaydı ama bu konuda herhangi bir mevzuat düzenlemesi bulunmuyordu kanuni bir boşluk mevcuttu.

4.4. POLİSİN ADLİ GÖREVLERİNİN YERİNE GETİRİLMESİNDE DELİLLERİN TOPLANMASI, MUHAFAZASI VE İLGİLİ YERLERE GÖNDERİLMESİ HAKKINDA YÖNETMELİK

İçişleri Bakanlığı'nca 17.02.1983 tarihli, olay yerinde yapılan çalışmalara teknik açıdan standardizasyon getirilmek, yapılması gereken uygulamaların gösterilmesi amacıyla '*Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik*' çıkarılmıştır.

Bu yönetmelikte maddi delil, delil ve olay gibi kavramlar tanımlanmış, olay yeri inceleme çalışmalarına gidiş hazırlığı, olay mahallinde alınması gereken tedbirler, yapılacak olan sistematik inceleme, delillerin araştırılması, elde edilen delil ve bulguların muhafaza edilmesi, ne şekilde paketleneyeceği gibi kıstaslar koyulmuştur. Olay yeri inceleme sırasında teknik olarak yapılması gereken olay yeri krokisi, fotoğraf çekme işlemi ve gerekirse olay yeri planı hazırlanması gibi teknik detayları içermektedir.

Yönetmeliğin yayınlandığı tarihten günümüze kadar, sadece bir maddesinde değişiklik olmuştur '*Ambalajın mühürlenmesi*' kenar başlıklı '*Madde 18 - (Değişik madde: 07.06.2005–25838 S.R.G. Yön/1.mad) Olay yerlerinde elde edilen deliller, incelenmek üzere ilgili birimlere gönderilirken uygun şekilde ambalajlandıktan sonra ambalajın ebadına, delillerin mahiyet ve önemine göre tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, plastik kelepçe, açıldığında yeniden kullanılamayacak derecede deforme olan ve açıldığı belli olan mühür bandı, kendinden yapışkanlı güvenlik poşeti, üzerinde seri numarası bulunan tek kullanımlık hazır mühür, kurşun veya mumla mühürlenir.*' hükümlü maddesidir. Olay yeri çalışmaları neticesine elde edilen delil ve bulguların olay mahallinde paketlenmesi ile ilk halkasını oluşturulduğu delil zincirinin, son halkası olan laboratuvarlara intikaline kadar, delil güvenliğinin ne şekilde sağlanabileceği 18. madde ile gösterilmiştir.

İlgili yönetmelik hazırlanış ruhu ve içeriği bakımından genel itibarıyla günümüz şartlarına uygun denilebilir. Fakat geçen yirmi dört yıl içerisinde gelişen yeni teknikler- teknik ekipmanlar ve özellikle son yıllarda değişen mevzuat dâhilinde bir revizyona tabi tutulmamıştır.

5.TARTIŞMA

İlk dönemlerde, 1 Haziran 2005 öncesi ve sonrasında C.M.K. ve beraberindeki düzenlemeler, özellikle kolluk kuvvetleri tarafından olumsuz eleştiriler almıştır. Yeni kanuni düzenlemelerin, ülkemiz şartları göz önünde bulundurulduğu zaman, kolluk kuvvetlerinin elini kolunu bağlayacağını ve mevcut şartlar içinde teknik olarak uygulanmasının çok zor olduğu yönündeydi. Fakat geçen kısa süre içerisinde bahse konu kanuni düzenlemelere, değişim sürecinin başında karışıklıklar yaşansa da, kolluk kuvvetleri ve adli merciler tarafından uyum sağlanmıştır.

C.M.K. tasarı halindeyken, yapılan en büyük eleştiri kolluk kuvvetlerinin adli konularda yetki kullanma inisiyatifinin elinden alınması, adli inisiyatifin tek elde, savcıda toplanmasıdır. Kanun değişiklikleri tasarı halindeyken, Eryılmaz'ın belirttiği gibi savcının izni, özellikle de yazılı izni olmadan kolluk kuvvetlerinin kendiliğinden yetki kullanmasına izin verilmemektedir. Bu durum "gecikmesinde sakınca bulunan" olaylara yapılacak işlemleri doğrudan etkileyebilecektir³⁷.

Genellikle suç soruşturmalarının ilk evresi, suç mahallerinde yapılan olay yeri inceleme çalışmaları içerisinde yapılan delil araştırmaları ile başlar. Olay yeri inceleme aşaması, suç soruşturmasını yönlendirecek çok değerli bulgu ve delilleri ortaya çıkartabilir. Fakat olay yeri inceleme çalışmalarında maddi geçeğe ulaşmak adına, istenen sonuçların elde edilebilmesi için, herhangi bir gecikme yaşamandan, delil ve bulgular kaybolmadan veya yok olmadan inceleme çalışmalarına hemen başlanmalıdır. Bu nedenlerden dolayı, derhal tedbir alınıp işlem yapılmadığı takdirde olayın aydınlatılmasını sağlayacak maddi delillere ve bulgulara ulaşılamaması neticesi doğabilecektir. Savcının yazılı izni arandığı durumlarda geçebilecek süre olay yeri inceleme çalışmalarına zamanında müdahale edilememesine ve neticede istenen etkinlikte sonucun elde edilememesine sebebiyet verebilecektir. Suç soruşturmasını yürüten kolluk görevlilerinin kanuni düzenlemelere yönelttikleri eleştirilerden bir tanesinin sebebi bu durumdur. Yenisey'in belirttiği gibi çok acil durumlarda kolluğa arama yetkisinin verilmesi bütün dünyada varken. Türk hukukunda, kolluğa kanun koyucu bu yetkiyi vermemiştir³⁸.

Bazı hallerde olay yeri inceleme, çalışmaları uygulamada bir takım yetersizliklerden dolayı, 2005 tarihinden öncesiyle kıyaslandığında, hukuki prosedürün

tamamlanmasının beklenmesi nedeniyle, mağdura ait olmayan kapalı mekânlarda olay yeri inceleme çalışmalarına başlama süreci yavaşlamıştır. Bu süreç zarfında olay yeri inceleme çalışmalarında, olay yerinin ve dolayısıyla bizi failin kimliğine götürecek iz ve emarelerin yok olması, kaybolması veya bozulmasıyla karşı karşıya kalınabilir. Suç soruşturma evresinin en önemli parçası olan olay yeri inceleme çalışmalarının mevzuat içerisinde yer alması, belli standartlara bağlanması kişi hak ve özgürlükleri açısından önemlidir. Fakat adaletin yerini bulmasını sağlayacak, maddi gerçeğe ulaşmak için yapılan çalışmalar geciktirilmemeli ve dolayısıyla iz ve delillerin kaybolması önlenmelidir.

Mevzuat değişiklikleri ile birlikte, kolluk kuvvetleri olay yeri inceleme işlemlerini direkt olarak kendi inisiyatifi dışında, adli mercilerden alınan yazılı izin veya verilen talimatlar dairesinde yapılması, suç sonrası olay yeri inceleme çalışmalarına başlanmasını geciktirebilir. Bu durum hassas delillerin kaybolmasına sebebiyet verebilir. Düzenlemelerle birlikte artan bürokrasiden ve uygulamadaki teknik yetersizliklerden dolayı, soruşturmacı kolluk görevlileri de zaman zaman takip edilmesi gereken prosedürü ağırdan alıp veya normal akışına bırakıp, olay yeri inceleme çalışmalarının zamanında başlamasını geciktirebilirler. Ortaya çıkabilecek sonuç, bahsedilen hassas delillerin kontamine olmasına veya yok olmasına sebebiyet verebilir. Örnek vermek gerekirse “çalıntı-terk otomobil” veya bir “suça karışmış otomobil” ile ilgili yapılacak olay yeri inceleme çalışmalarında soruşturmacı kolluk görevlileri şayet gerekli hassasiyeti göstermeyip, derhal gerekli arama ve el koyma kararlarını alamayarak, işi akışına bırakarak gerekli izinlerin yavaş bir bürokratik süreç içinde alınması veya verilmesi durumunda, üzerinde inceleme yapılacak araçlar bir veya birkaç gün inceleme yapılmadan bekleyebilecektir. İnceleme yapılmadan bekletilen araçların hangi koşullarda muhafaza edileceği soru işaretidir. Bu araçların muhafazasında yaşanabilecek insan unsurundan kaynaklı olumsuzluklar bir kenara bırakılsa bile hava şartlarından kaynaklı (güneş-aşırı sıcaklık, rüzgar-toz, çığ, yağmur, nem gibi) etkenler bu araçların dış yüzeylerinde bulunabilecek muhtemel hassas parmak izlerinin kaybolmasına ve tespit edilememesine sebebiyet verebilir.

Polisiye olaylar, durumları ve neticeleri itibarıyla çok farklı sonuçlar içerebilmektedirler. Bazen, bir otomobilden cam kırılmak suretiyle yapılan bir hırsızlık olayı, bazen çalınıp terk edilmiş araçlar, bazen bir evin balkonundan düşmek ya da atlamak veya atılmak suretiyle meydana gelen şüpheli ölüm olayı veya bir soygun

olayına karışmış ve terk edilmiş halde bulunan araç ve yahutta bir iş yerinde meydana ateşli silahla saldırı sonucunda oluşan cinayet olayı gibi. Bahsedilen olaylara kolluk kuvvetlerinin müdahalesi ve soruşturma şekli olayların niteliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Yukarıda bahsettiğim olaylardaki ortak özellik ise her birinde maddi gerçeğe ulaşmak adına vakit kaybetmeden derhal yapılması gerekli olan olay yeri inceleme çalışmalarıdır. Bu örnek verilen olayların hepsi olay yeri anlamında farklı hukuki statüdedirler, bir tanesi otomobilden hırsızlık olayıdır ve aracın sahibi mağdur aracının başındadır, diğeri bir suç olayına karışmış ve terk edilmiş bir araçtır. Bu bahsedilen örneklerden bir tanesi ikamet bir tanesi ise iş yeridir. 01.06.2005 tarihli Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği madde 9'a göre olay yeri inceleme çalışmaları adli arama olarak nitelendirilmiştir ve herhangi bir olay, suç veya durum ayrımı yapılmadan kolluk kuvvetlerinin hangi şart altında olursa olsun sadece kamuya açık alanlarda olay yeri çalışmalarını yapabileceği ifade edilmiştir. Kamuya açık alanlar dışında kalan tüm yerlerde ise hâkim kararı veya acele durumlarda ise savcının emri ile olay yeri inceleme çalışmalarının yapılabileceği vurgulanmıştır. Yukarıda geçen metin genel olarak değerlendirildiğinde fiilen her olaya uygulama yeteneği olmayan ve hukuken eksik bir düzenlemedir denilebilir. Biraz daha ileri gidilip uygulama yeteneği zayıftır da denilebilir. Çünkü bu düzenlemeye göre, hırsızlık suçu meydana gelmiş mağdurun evinde, yapacağınız inceleme için hâkim kararı almanız gerekmektedir³⁹.

Olayın mağduruna veya müştekiye ait yerlerde olay yeri inceleme çalışmaları herhangi bir arama emri veya arama kararı olmadan meşru bir şekilde aşağıdaki maddelere dayanılarak yapılması uygundur diyebiliriz. Birincisi, 5271 sayılı C.M.K. 'Mağdur ile şikâyetçinin hakları kenar başlıklı madde 234 a bendi 1.fıkrasına göre mağdur ve şikâyetçi soruşturma evresinde delillerin toplanmasını isteme hakkına sahiptir denilmektedir. İkincisi, 5237 sayılı T.C.K. '*Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası*' kenar başlıklı madde 26'ya göre (1) *Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.*(2) *Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*' hükmüdür. Dolayısıyla yukarıdaki metinle paralel olarak, doğrudan müştekinin veya mağdurun rızası da dikkate alınarak, olay yerinde şüphelilere ait iz ve delilleri elde ederek, maddi gerçeğe ve şüphelilerin kimlik bilgilerine ulaşılmaya çalışılabilir. Mağdurun kendi lehine olan delilleri toplamasını isteme hakkı bağlamında destekleyici bir hüküm ifade edebilir. Fakat Danıştay 10. Dairesinin 13.03.2007 tarihli ve 2005/6392 Esas.,2007/948 K. sayılı Kararı

ile:"...ilgilinin rızası..." ibaresi hukuka uygun bulunmayarak iptal edilmiştir. Danıştay 10. Dairesi'nin vermiş olduğu iptal kararı ile ilgili ilk defa 2005 yılında yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Yani hukuk sistemimiz şüphelinin rızasına dayanan işlemleri hukuka uygun bulmamaktadır. Fakat T.C.K. da yer alan düzenleme sanığın veya şüphelinin rızasını değil, mağdur veya şikâyetçi pozisyonundaki ilgilinin rızasını ifade etmektedir şeklinde düşünülebilir. İki rıza olgusu arasındaki fark vardır. Dolayısıyla, Danıştay'ın iptal kararının olay yeri inceleme çalışmalarına bir etkisi olmamalıdır³⁹.

Ülkemizde 2005 yılı içerisinde ceza-adalet sisteminde yapılan köklü değişiklikler ile kolluk kuvvetlerinin adli konulardaki inisiyatifini Cumhuriyet savcılarına devredilmiştir. Kanun koyucu, bir nevi hazırlık soruşturmalarının bizzat savcılar tarafından takip edilmesini istemiştir. Fakat karşılaşılan adli olayların sayısı ve ülkemizdeki savcı sayısı kıyaslandığı zaman görülecektir ki, suç soruşturmalarının doğrudan ve tek elden savcılar tarafından yürütülmesi çok zordur. Konu ile ilgili basit bir örnek vermek gerekirse Adana gibi büyük şehirlerde her gün onlarca hırsızlık ve dolandırıcılık olayı meydana gelmektedir. Bu olaylarla ilgili, nöbetçi savcılar ile temasa geçilip, her bir olay için ayrı ayrı talimat alındığı varsayılırsa işin zorluğu ortaya çıkacaktır.

Yürürlükte bulunan yeni ceza-adalet sistemimizin hazırlanış ruhuna göre soruşturmalar bizzat savcılar eliyle yürütülmelidir. Hali hazırda mevcut savcı sayısı ise arzulanan durumu sağlamak için yetersizdir. Hürriyet Gazetesinden Oya Armutçu'nun haberine göre Türkiye'de 2007 Eylül ayı itibariyle hâkim ve cumhuriyet savcısı sayısı 10.000.313, diğer personel sayısı ise 27.000.618'dir. Bu sayı gelişmiş ülkelerin çok gerisinde kalmaktadır. Türkiye'de, 100.000 kişiye 8 hâkim, 4 savcı düşerken, bu rakam Almanya'da 25 hakim, 6 savcı, Hollanda'da 12 hakim, 4 savcı, Portekiz'de 17 hakim 12 savcıya yükselmektedir.⁴⁰

Yukarıdaki rakamlar, ülkemizin sosyo-ekonomik durumu, coğrafi yapısı, bürokratik hantallığı gibi durumlar değerlendirilerek ele alınırsa daha çok anlam ifade edebilir. Arslan'ın yapmış olduğu çalışmada bahsettiği gibi, gelişmiş, yüksek nüfusa sahip iki Avrupa Birliği ülkesi bu durum bağlamında ele alındığında, İngiltere'de adli soruşturma aşamasında en büyük rolü polisin oynadığı ve polisin inisiyatife sahip olduğu görülmektedir. Adli soruşturmalar hemen hemen hiç bir adli otoritenin talimatı olmadan polis tarafından bizzat gerçekleştirilmektedir. Adli soruşturmalarda özellikle de olay yeri incelemelerinde tüm işlemler polis tarafından yürütülmektedir. Almanya'da savcı

Türkiye'deki gibi soruşturmanın başı konumundadır. Bu sistemde yargıç sadece bireysel özgürlükleri ilgilendiren durumlarda izin verme yetkisine sahiptir. Savcı, ilgili her kesimi (avukat, bilirkişi, tanık ve polis) dinlemektedir. Arslan'a göre, etkin bir soruşturmanın yürütülebilmesi ve maddi gerçeğe ulaşılabilmesi açısından kolluk kuvvetleri ve savcılar başta olmak üzere kanun uygulayıcı birimler arasında tam bir işbirliği sağlanması zaruridir. Ayrıca, en azından suç sonrasında alınması gerekli tedbirlerin yerine getirilmesi hususunda kolluk görevlilerine yetki tanınmalıdır⁴¹. Zaten mevzuatımızın içerisinde bulunan farklı metinlerde de yer alan hükümlerde, kolluk kuvvetlerinin suça el koyduktan sonra derhal gerekli tedbirleri almasını ve akabinde ilgili savcıyla temasa geçmesini belirtilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken en önemli husus, uygulamada özellikle Adana gibi büyük şehirlerde, savcı ve kolluk kuvvetleri arasındaki iletişim hızı ve koordinasyondur. Örnek vermek gerekirse ölümlü olaylarda, Adana da, genellikle polis haber merkezi kendisine intikal eden konuyu ilgili Cumhuriyet Savcısına telefonla aktarmaktadır. İlgili C. Savcısı da olayla ilgili talimatları polis haber merkezine vermektedir. Polis haber merkezinde duruma göre telsiz veya telefon kullanarak talimatların ilgili kolluk birimlerine ulaşmasını sağlamaktadır.

Ülkemiz ceza-adalet sistemi içerisinde uzun zamandır düşünülen fakat yapılamayan, sadece adli mercilere bağlı ve onların talimatları çerçevesinde sadece adli görev yapacak bir adli kolluk örgütü oluşturma düşüncesi vardır. Fakat ülkemiz şartları, geçmişten günümüze kolluk kuvvetlerinin yapısı ve sistemleri göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir örgütlenmenin kurulabilmesi şuan için mümkün görülmemektedir. Her ne kadar yürürlükte Adli Kolluk yönetmeliği olsa da, adli görevler genel kolluk kuvvetleri tarafından, aralarında paylaşılarak yapılmaktadır. Mevcut durum bu şekilde olunca kanun koyucu otorite, 2005 Haziran'ında yürürlüğe giren kanuni düzenlemelerle, bir bakıma adli ve idari hizmet yürüten genel kolluk kuvvetlerini, adli görevlerini ifa ederken, direkt olarak adli mercilerin inisiyatifi altına vererek, hiç olmazsa bu şekilde bir çözüm ortaya koymuştur. Fakat Yenisey'e göre, ortaya çıkan sonuç kolluğun adli inisiyatifini azaltmamıştır. Adli yetkiler aynen devam etmektedir. Ama kolluk adli yetkisini kullanabilmesi için savcının kolluğa emir vermesi söz konusu olacaktır⁴².

Genetik biliminin en önemli keşfi olan DNA, adli soruşturmalarda birincil delillerdendir. Gerekli hallerde şüpheli veya sanığın vücudundan alınan biyolojik örneklerden elde edilen DNA sonuçlarının, ilgilinin cezası kesinleştikten sonra muhafazası konusunda herhangi bir mevzuat düzenlemesi bulunmaması kanuni bir eksiklik olarak düşünülebilir. Bu durumun netleştirilmesi gereklidir. Adli Tıp bünyesinde kurulabilecek DNA bankası, bu konu için bir çözüm olabilir. Oluşturulacak bu veri bankasına, gerektiğinde kullanılmak adına, terör, örgütlü suçlar, narkotik suçları ve insanlık aleyhine işlenen suçlardan hüküm giyen insanların biyolojik veri girişleri yapılabilir.

Ülkemizde maddi delillerin önemi anlaşıldıkça, özellikle ceza davalarında ortaya konulan maddi delillerin meşruluğu daha çok sorgulanacaktır. Mesela Amerikan polisiye filmlerinde ve belgesellerde kurgulanan olaylarda, savunma rolündeki avukatlar, elde edilen delilleri çürütmek için ilk önce maddi delillerin meşru bir şekilde toplanım toplanmadığı konusunda yoğunlaşmaktadırlar. Şayet maddi deliller legal bir şekilde elde edilmemiş ise maddi delil doğal olarak hükümsüz kalmaktadırlar ve şüpheliler durumdan yararlanıp beraat edebilmektedirler. Belirtildiği gibi elde edilen deliller legal bir prosedür neticesinde elde edilmelidir. Yeni mevzuat düzenlemeleri ile ceza-adalet sistemimiz bu konu üzerinde daha çok yoğunlaşacaktır.

Yapılan düzenlemelerle, asıl amaç ceza adalet sisteminde daha adil, daha tarafsız, daha çok kişi hak ve özgürlüklerini ön planda tutan bir soruşturma ve kovuşturma olgusudur. Sistemin işleyişinden, teknik ve insan kaynaklı imkânsızlıklardan, uygulayıcıların hatalarından bazı kanun boşluklarından kaynaklanan eksiklikler olabilir ve olacaktır, bunların bir kısmı giderilmiştir. Ama eksikliklerin tamamlanması beklenseydi belki bu düzenlemeler hiç yapılamayacaktır. 01.06.2005 itibarıyla ceza adalet sistemimizde yapılan değişiklikler zamanla tam olarak hedefine ulaşacaktır. Mevzuatların uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek eksiklikler P.V.S.K. madde 5 örneğinde olduğu gibi gözden geçirilip değiştirilecektir. Kanunlar yapılırlar ve daha sonra uygulama aşamasında eksiklikler ortaya çıkınca yeniden gözden geçirildi.

6. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

1- Ülkemiz hukuk literatürüne, ilk defa olay yeri inceleme ve bağlantılı kriminal çalışmalarla ilgili düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz genelinde delilden sanığa gitme olgusu çerçevesinde yapılan olay yeri inceleme çalışmaları gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında çok eskiye dayanmamaktadır. Haliyle olay yeri inceleme çalışmaları, suç soruşturması ve kovuşturmasıyla uğraşan merciler için de genel olarak doksanlı yıllar itibarıyla çıkan bir kavramdır. Doğal olarak bu çalışmalarla ilgili, 01.06.2005 tarihinden önce teknik konuları içeren bir takım yüzeysel mevzuat haricinde, herhangi geniş kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktaydı.

2- Olay yeri inceleme işlemlerinin düzenlenmesine yönelik bu mevzuatda, olay yeri inceleme çalışmaları kapsamında maddi gerçeğe ulaşmak için yapılan tüm kriminilastik çalışmaların, evrensel hukuk normları dahilinde, insan hakları ihlal edilmeden, şüpheli ve mağdur haklarının gözetilerek, mevzuattaki ilgili prosedür çerçevesinde kanunlara uygun olarak yürütülmesi amaçlanmıştır.

3- Ceza Muhakemesi Kanunuyla birlikte 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği "Olay Yeri İnceleme" kenar başlıklı 9. Maddesi ikinci fıkrasında "*Birinci fıkrada belirtilen yerler dışındaki olay yeri inceleme işlemleri, 7 nci madde uyarınca hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise konut, iş yeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk âmirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir.*" hükmü yer almıştır. Yönetmeliğin bu maddesine göre, normal bir delil araştırma işlemi olan ve herhangi bir hukuki çerçevesi bulunmayan olay yeri inceleme çalışmaları ilk defa "**adli arama**" olgusu kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılacak olan olay yeri inceleme çalışmaları adli arama usullerine ve elde edilecek maddi deliller de 'el koyma' usullerine göre takip edilmeye başlanmıştır.

4-Adlî Ve Önleme Aramaları Yönetmeliği 9. maddesinde, yönetmeliğin 7. maddesine atıfta bulunularak olay yeri inceleme işlemlerinin yapılabilmesi için hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda savcının emri ile mümkündür. Bunun dışında bu 'arama' işlemi için, kolluk adli mercilerden emir-karar almaksızın olay yeri çalışmalarını sadece kamuya açık alanlarda yapabilir. Yönetmeliğin dokuzuncu maddesinde olay mahalli tanımıyla ilgili tanım yapılmamış genel olarak '*suç işlenen yerlerde*' hükmüyle genel bir suç mekânı tanımı yapılmıştır. Bu hükme göre suç şüphelisinin kendine ait mekanlarda yapılacak olay yeri inceleme çalışmaları ile meydana gelen hırsızlık suçunun mağdurunun ikameti içerisinde yapılacak olay yeri inceleme çalışmaları veya bir suça karışan araç ile ilgili yapılacak iz ve delil araştırma çalışmaları ile otomobilinde hırsızlık suçu gerçekleşen mağdurun mağduriyetinin giderilmesi için yapılması gereken iz ve delil çalışmaları aynı prosedür altında toplanmaktadır.

5-Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği madde 9'un ortaya çıkardığı kafa karışıklığı, 5681 sayılı Kanunla P.V.S.K.'nın EK-6. maddesinde yapılan değişikliklerle sona erdirilmiştir. Maddenin 7. ve 8. fıkralarında olay yeri incelemesine ilişkin açık bir hüküm yer almaktadır. Buna göre kural olarak, olay yeri incelemesi Cumhuriyet savcısının emri ile yapılabilir hale gelmiştir. Emrin niteliği önemli değildir. Yazılı veya sonradan yazılı hale getirilmek üzere sözlü olabilmektedir. Savcı ile yapılan ilk görüşme tutanaklarında, talimat ibaresinin geçmesi yeterlidir. Ayrıca bir yazılı emir gerekmemektedir. 14.06.2007 yılında yürürlüğe giren bu düzenleme, yukarıda sayılan hiç bir işleme ihtiyaç bırakmamaktadır.

6-Yeni kanuni düzenlemelerle birlikte kamuoyumuzda düşünülen aksine, netice itibarıyla kolluk birimlerinin adli tasarrufları azalmamıştır. Adli yetkileri kullanabilmesi için hâkimden izin alınması veya savcının emir vermesi gerekmektedir.

7-Fiziki kimliğin tespiti amacıyla 01.06.2005 öncesi P.V.S.K. dışında 1412 sayılı CMUK da dâhil mevzuatımızda bu tip bir düzenleme bulunmamaktaydı. 2005 yılında yapılan düzenlemeler ile birlikte kolluk kuvvetleri P.V.S.K. madde 5 çerçevesinde adli nedenlerle yaptığı şüpheli şahısların parmak izlerini ve fotoğraflarını almak suretiyle yaptıkları fiziki kimliğin tespit işlemleri mevzuat hiyerarşisi içinde C.M.K. 81. madde hükümleri gereğince son bulmuştur.

8- Kolluk kuvvetleri tarafından haklarında adli işlem yapılan şahısların, parmak izleri ve fotoğrafları gibi kişisel verilerin alınması ve arşivlenmesi, 01.06.2005 yapılan

yeni C.M.K. ve düzenlemeler ile neredeyse durma noktasına getirmiştir. Bu durum parmak izi arşivlerinin yerinde sayması, genişleyememesi sonucunu ortaya çıkarıyordu. Suç soruşturmalarında delilden şüpheliye gitme adına en çok faydalanılan yöntem olan parmak izi araştırmaları bu bağlamda olumsuz etkilenebilirdi. Yasa koyucu ortaya çıkan sonuçla birlikte, kolluk kuvvetlerinin suçla mücadele taleplerini göz önüne alarak yaşanan gelişmelerle birlikte bu konuda ortaya çıkan eksikliği gidermek için 2 yıl sonra yeni bir kanun değişikliği yaptı. Yasa koyucu, C.M.K. 81 madde ile adli konularla ilgili olarak fiziki kimliğin tespiti konusunda sınırladığı kolluk kuvvetlerini, P.V.S.K. 5. maddesinde yaptığı ve 02.06.2007 yürürlüğe giren değişiklik ile gözaltına alınan şahısların, buna ek olarak idari yönden pasaport alan şahısların, sürücü belgesi alan şahısların, silah ruhsatı alan şahısların, kolluk görevlisi, özel güvenlik görevlisi olacak kişilerin parmak izinin alınacağını belirterek parmak izi alımı ve arşivlenmesi konusunda geniş bir yetki ile donatmıştır.

9- Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi içerisinde yer alan veriler 02.06.2007 tarihinde yürürlüğe giren, P.V.S.K. 5. madde de yapılan değişiklik ile, o tarihe kadar çoğunlukla, haklarında kolluk kuvvetleri tarafından haklarında adli işlem yapılan ve dar kapsamlı idari işlemler neticesinde elde edilen verilerden oluşmaktaydı. P.V.S.K. madde 5 değişikliği ile birlikte, artık gözaltına alınan şahıslarla, yukarıda belirtildiği gibi birçok idari işlemle nedeniyle de parmak izi alımı yapılabilmektedir. Bu nedenle Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi zamanla çok büyük bir veri bankası niteliği taşıyacaktır. Elde edilen parmak izi verileri uzun vadede suçla mücadelenin yanı sıra, sahte kimlik kullanımı, felaket kurbanlarının kimliklendirilmesi gibi amaçlar için de çok faydalı olabilecektir.

10- 02.06.2007 tarihinde yürürlüğe giren, P.V.S.K. 5. madde de yapılan değişiklik ile Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi mevzuat bazında ilk defa ele alınmıştır. Sisteme yapılacak veri girişlerinin ve sistemdeki mevcut verilerin muhafazasını sağlamak ve amaç dışı kullanılmasını önlemek adına, sisteme yapılacak veri girişinin, hangi kamu görevlisi tarafından yapıldığının, sistemdeki verilerin hangi amaçlarla kimlerin yetkisi tarafından kullanılabileceği ve bunun gibi düzenlemeler yapılmıştır.

11- Beden muayenesi ile ilgili olarak anayasamızın 17. Maddesine göre "Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz." hükmü bulunmaktadır, bunun

dışında 1412 sayılı CMUK'nu moleküler, biyolojik ve genetik incelemeler konusunda herhangi bir düzenleme içermemekteydi. İnsanların vücutlarından örnek alınması ve bu şekilde delil araştırması yapılması için kolluk kendi inisiyatifi çerçevesinde durumu yönlendirebiliyordu. 5271 sayılı kanun içerisinde yer alan hükümlerle bu konu ilk defa mevzuatta yer almıştır. C.M.K.'nun '*Gözlem Altına Alınma, Muayene*' başlıklı *Üçüncü Bölüm*'ünde yer alan kanun maddelerinde yer almıştır. C.M.K. madde 75'de Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, madde 76'da Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, madde 78 Moleküler genetik incelemeler, madde 79'da Hâkimin kararı ve inceleme yapılması, madde 80'de Genetik inceleme sonuçlarının gizliliği, 82. maddede ise bu hükümlerle ilgili bir yönetmeliğin çıkarılması hükmü yer almıştır.

12- Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik 18. maddesinde 07/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik ile olay yeri inceleme safhasında elde edilen bulgu ve delillerin laboratuvar ortamında inceleme aşamasına kadar ki sevk işleminde delil zincirinin ilk halkası olan paketleme işlemlerinin hangi usullerle yapılması gerektiği konusunda standartlar getirilmiştir.

13-Kolluk kuvvetlerinin temel eğitimleri ve hizmet içi eğitimlerinde, olay yeri inceleme, kriminal çalışmalar ve delillerin hukuka uygunlukları konusunda, teknik prosedürlerin takip edilmesinin ve konunun ruhu itibarıyla önemi üzerinde daha çok durulmalıdır.

14- Genel olarak, 01.06.2005 tarihi itibarıyla mevzuatımızda yapılan değişiklikler öncesinde, yukarıda bahsi geçen olay yeri inceleme ve bununla bağlı olarak parmak izi alımı, biyolojik incelemeler gibi konularda kolluk görevlileri kendi inisiyatifleri çerçevesinde karar alıp hareket edebiliyorlardı. Yapılan kanuni düzenlemelerle, kolluk kuvvetlerinin adli yetkileri devam etmesine rağmen, mevzuat değişiklikleri ile, adli soruşturmaları yürüten kolluk görevlileri, adli yetki kullanımı konusunda belirli bir çerçeve içerisinde hareket etmesi istenerek, bir bakıma kolluk kuvvetlerinin suç soruşturmaları esnasında, insan hakları konusunda daha da duyarlı hale getirileceği düşünülmüştür.

7. KAYNAKLAR

1. **Bıçak V.** Usulsüz Ulaşılan Delillerin Akıbeti: Katı ve Esnek Yaklaşımları Değerlendirilmesi. İnsan Hakları Yıllığı **1997** 17–18: 247–259 Erişim: (<http://www.vahitbicak.com/>) Erişim tarih: 7.11. 2007
2. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını.** Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı. **2005** 1-3
3. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını.** Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı. **2005** 5-6
4. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı .** Suçun Maddi Bulguları ve İlk Ekip (Polis Dergisi) **2007** 100-105 Erişim: (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/pdf/54-55.pdf>) Erişim tarih: 07.04. 2009
5. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını.** Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı. **2005** 7-14
6. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını.** Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı. **2005** 14-18
7. **Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını.** Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı. **2005** 26-32
8. **Güçsüz F.** Olay Yeri İncelemesi ve Önemi. Polis Dergisi (Elektronik Dergi) 26. Sayı Erişim: (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>) Erişim tarih: 9.01.2009
9. **Emniyet Genel Müdürlüğü K.P.L Dairesi Başkanlığı.** İlk Ekibin Görev ve Sorumlulukları.**2006** 8

10. **Kaygısız M, Yılmaz İ.** Ceza Adalet Sistemi ve Suç Analizi. Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 39. Sayı Erişim: (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>) Erişim tarih: 12.01.2009
11. **Byrd M.** Duty Discretion for the Crime Scene Investigator **2000**
Erişim: (<http://www.crime-scene-investigator.net/dutydescription.html>)
Erişim tarih: 12.10.2008
12. **Byrd M.** Duty Discretion for the Crime Scene Investigator **2000**
Erişim: (<http://www.crime-scene-investigator.net/dutydescription.html>) Erişim tarih: 12.10.2008
13. **Emniyet Genel Müdürlüğü K.P.L Dairesi Başkanlığı.** İlk Ekibin Görev ve Sorumlulukları **2006** 28-29
14. **Kaygısız M, Yılmaz İ.** Ceza Adalet Sistemi ve Suç Analizi. Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 39. Sayı Erişim: (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>)
Erişim tarih: 12.01.2009
15. **Kaygısız M, Yılmaz İ.** Ceza Adalet Sistemi ve Suç Analizi. Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 39. Sayı Erişim: (<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>) Erişim tarih: 12.01.2009
16. **Birgen N** Olay Yeri İncelemesi ve Otopsinin Avrupa İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi. Adalet Dergisi (Elektronik Dergi), **2000**; 4:
Erişim:<http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/4sayi.pdf> Erişim tarih: 25.02.2009
17. **Birgen N** Olay Yeri İncelemesi ve Otopsinin Avrupa İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi. Adalet Dergisi (Elektronik Dergi), **2000**; 4:
Erişim:<http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/4sayi.pdf> Erişim tarih: 25.02.2009

18. **Koçak S, İmal R, Balcı F.** Cumhuriyet Dönemi Polis Eğitim Sistemi Çağdaş Yaklaşımlar. Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 34. Sayı Erişim: http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/34/yeni/web/Sadettin_KOCAK_Ramazan_IMAL_Fatih_BALCI.htm Erişim tarih: 20.01.2009
19. **Erdoğan F.** Milli mücadele ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Türk Polis Teşkilatı.Çağın Polisi Dergisi (Elektronik Dergi). 85. Sayı Erişim:(<http://www.caginpulisi.com.tr/85/22-23-24-25-26.htm>) Erişim tarihi: 25.01.2009
20. Kiminal Polis Laboratuarları **2002** Erişim:<http://www.kpl.gov.tr/kpltarihce.htm> Erişim tarihi: 25.12.2008
21. **Atasoy S.** Orta Malı Deliller. Hürriyet (Elektronik Gazete). 2007 (Erişim<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=6378070>) Erişim tarihi: 20.09.2008
22. California v. Greenwood – Significance, Erişim <http://law.jrank.org/pages/24099/California-v-Greenwood-Significance.html> Erişim tarihi: 20.09.2008
23. **Ünal B.** Gönderen: polisadlibilimler@yahoo.com (9 Mart 2010); Olay Yeri İnceleme ve Arama Kararı ile İlgili Oluşan Tereddütler. Alıcı; kriminalistik@yahoo.com
24. **Ünal B.** Gönderen: polisadlibilimler@yahoo.com (9 Mart 2010); Olay Yeri İnceleme ve Arama Kararı ile İlgili Oluşan Tereddütler. Alıcı; kriminalistik@yahoo.com
25. Kayseri Emn. Md. Olay Yeri İnceleme Şb. Müd. Parmak İzinin Tarihçesi (Erişim:<http://www.kayseri.pol.tr/haberdetay.asp?ID=29>) Erişim tarihi: 15.05.2009
26. E.GM. Asayiş Daire Başkanlığı (Erişim:<http://www.egm.gov.tr/daire.asayis.asp>) Erişim tarihi: 15.05.2009

27. E.GM. Asayiş Daire Başkanlığı (Erişim:<http://www.egm.gov.tr/daire.asayis.asp>)
Erişim tarihi: 15.05.2009
28. **Sözen S, Fındıklı R, Bıçak V, Eryılmaz B, Özcan M, Bahar H, Çevik H.** Polis'in Görev ve Yetkileri (Elektronik Kitap) **2003** 187-190 Erişim:
(http://books.google.com.tr/books?id=A9RYRvV5_I0C&pg=PA188&lpg=PA188&dq=mazennaisu&source=bl&ots=QFQpZrg3Sp&sig=4_VbXtCwQgcL_V9h59KmtQ2JaU&hl=tr&ei=F5GjSp24K4HJ_gbt15y-96,6,+CQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=7#v=onepage&q=mazennaisu&f=false)
Erişim tarihi: 10.06.2009
29. Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları Derneği, Mazlumder, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda Yapılan Değişiklik Kapsamında Kanun Neden Kaldırılmalıdır. **2007** Erişim:
(http://www.ihop.org.tr/dosya/yayin/P.V.S.K._rapor_ihop.pdf) Erişim tarihi:05.07.2009
30. **NTV-MSNBC ve Ajanslar.** Ulus'ta patlama: 7 ölü . 23.05.2007
Erişim:(<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/408758.asp>) Erişim tarihi: 10.06.2009
31. **VOA News Com. Türkçe.** Ankara Saldırısı İntihar Eylemi 22.05.2007
Erişim:(<http://www1.voanews.com/turkish/news/a-17-2007-05-22-voa13-88051277.html/moddate=2007-05-22>) Erişim tarihi: 10.06.2009
32. **Cnntürk.com.**PKK'dan "canlı bombaya bakım" taktiği. 24.05.2007 Erişim:
(<http://www.cnnturk.com/2007/turkiye/05/24/pkkdan.canli.bombaya.bakim.taktigi/351953.0/index.html>) Erişim tarihi: 10.06.2009
33. **Tüm gazeteler.com.** 11 kilo patlayıcıyla yakalanan terörist: Canlı bomba değilim. 28.12.2007 Erişim(<http://www.tumgazeteler.com/?a=2451278>) Erişim tarihi: 10.06.2009
34. **Karaman M.** Sabah.com.tr. Hedefi Bakü Ceyhan boru hattı mıydı?.25.05.2007
Erişim(Erişim(<http://www.tumgazeteler.com/?a=2451278>) Erişim tarihi: 10.06.2009)

35. **Kılınç E.** Milliyet.com.tr. Tanıdık Bombacı. 24.11.2003 Erişim:
<http://www.milliyet.com.tr/2003/11/24/guncel/agun.html> Erişim tarihi: 12.06.2009)
36. **Sözen S, Fındıklı R, Bıçak V, Eryılmaz B, Özcan M, Bahar H, Çevik H.** Polisin Görev ve Yetkileri (Elektronik Kitap) **2003** 191-194 Erişim:
(http://books.google.com.tr/books?id=A9RYRvV5_I0C&pg=PA188&lpg=PA188&dq=mazennaisu&source=bl&ots=QFQpZrg3Sp&sig=4_VbXtCwQgcL_V9h59KnteQ2JaU&hl=tr&ei=F5GjSp24K4HJ_gbt15y-96,6,+CQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=7#v=onepage&q=mazennaisu&f=false)
Erişim tarihi: 10.06.2009
37. **Eryılmaz B.** Ntvmsnbc. Com. NTV Metinler. CMUK Tartışması Erişim
<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/296510.asp> Erişim tarihi: 10.11.2009
38. **Yenisey F.** Yeni Ceza Muhakemesinin Getirdiği Yeniliklerle (Yeni C.M.K. ya Dair) . Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 43. Sayı Erişim:
(<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>) Erişim tarih: 18.11.2009
39. **Ünal B.** Gönderen: polisadlibilimler@yahoo.com (9 Mart 2010 Salı); Olay Yeri İnceleme ve Arama Kararı ile İlgili Oluşan Tereddütler. Alıcı; kriminalistik@yahogroups.com
40. **Armutçu O.** Hürriyet.com.tr. Hakim ve Savcılar Sanığı Gözünden Tanıyacak . **07.11.2007** Erişim <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7637700>
Erişim tarihi: 02.02.2010)
41. **Arslan F.** Türkiye’de ve Avrupa’da Kolluk Adalet İlişkisi. Çağın Polisi (Elektronik Dergi) Erişim <http://www.caginpolisi.com.tr/48/10-11-12-13-14-15.htm>
Erişim tarihi: 10.02.2010)
42. **Yenisey F.** Yeni Ceza Muhakemesinin Getirdiği Yeniliklerle (Yeni C.M.K. ya Dair) . Polis Dergisi (Elektronik Dergi). 43. Sayı Erişim:
(<http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/index.htm>) Erişim tarih: 18.11.2009

ÖZGEÇMİŞ

26.01.1979 yılında İstanbul'da doğdu. 1997 yılında Ankara Polis Koleji'nden, devamında 2001 yılında Polis Akademisi'nden mezun oldu. 2006 yılı Güz Dönemi ile birlikte Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2001 yılından 2005 yılları arasında Adana İl Emniyet Müdürlüğü'nün çeşitli birimlerinde görev yaptı. 2004 yılında Olay Yeri İnceleme Temel Eğitim kursu aldı. 2005 yılından 2008 yılına kadar İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü bünyesinde olay yeri inceleme uzmanı olarak çalıştı, bu süre zarfında olay yeri inceleme üzerine çeşitli eğitim ve kurslara katıldı. 2008 yılı Ağustos ayı itibariyle, üç yıllık süre için T.C. Essen Başkonsoloslugu bünyesinde Güvenlik Ataşesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.